

koliko obrekovanja, koliko žrtev bilo bi prihranjenih, ko bi učiteljica zamogla postati samosvoja v zasebnem življenju! Stem bi si pridobila splošen ugled v socialnem življenju. -- Kar se pa tiče potreb, morda res kaka ne čuti mnogo potreb za lastno osebo, a potrebovala bi mnogo, da bi zamogla živeti primerno svojemu stanu. Če vidimo toliko žrtev od strani učiteljic, iskati moramo pač uzrokov. Ena se omoži, ne toliko po nagibu svojega srca, kolikor da se le reši tega stanu. Druga hira v bolnici umobolna, ker ji ni bilo mogoče, ravnati se po nagibu svojega srca. Tretja se postara prezgodaj ter bolehuje na sto boleznih, radi prenapetega dela, premalo počitka, premalo tečne hrane, premalo razvedrovanja itd. In zakaj vse to? Za to, ker je običaj, da učiteljice trpe krivice v javnem, trpe krivice v zasebnem življenju. Človek pa, ki trpi krivice, ne more se gibati svobodno, ne more posvetiti se popolnoma svojerz. u stanu in poklicu. S tem pa ne trpi le posamezna oseba, temveč tudi prevažna stvar sama. Vsled tega ne bi smelo biti obrnjeno le oko učiteljice v poravnanje teh krivic, temveč moral bi gledati na to vsak blagi človek, ki se zaveda svojega človečanstva.

ŽARI TAM ZUNAJ MLADI DAN...

FRAN ŽGUR, PODDRAGA.

Žari tam zunaj mladi dan,
mladost zemljo spreleta —
Pri koscih mladih sred poljan
pri senu so dekleta.

Src mladih spev in šala njih
v daljavo se izgublja. —
Cvetice lic zaljubljenih
nebeški soj poljublja . . .

In jaz grem ven, in pred menoj
mladost v svireli svira. —
Kak pesem, čuvstvovanj nebroj
iz polnih prs izvira! —

ŠOLSKA IKONA.¹⁾

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I IN F. KLEMENČIČ.

I.

Naše selo je imelo cerkev, cerkev pa je imela popa.²⁾ Pop je zopet imel cerkev, selo in popadijo — svojo ženo. To je: pop je služil cerkev, upravljal z vasjo in živel s popadijo.

Pop je bil vse in zopet vse. Imeli smo tudi šolo, ki je pa bila podrejenega značaja, kakor je pisar na sodniji. Ona je služila cerkvi in selu, torej popu. — Pozneje vam že tudi o njej kaj povem.

Celo selo je bilo popovo vlastelinstvo. Zapovedoval je županu, župan pa selu. Ni imel beriča, vendar ni mogel nihče niti pomisliti, da bi ne ubogal popa, on pa zopet se svoje strani ni niti sanjal, da bi njegova beseda bila bob v steno, ali pa, da bi si on jemal oblast, ki mu ne tiče.

Stepanu, ki hodi razkoračeno, je žito prezorelo, on pa ga še ni požel.

— Kaj pa ti, Stepane, ne žanješ?

— Kako naj, oče?³⁾

— Se srpom!

— Vem, oče; pa kje bi najprej? Veš, da sem sam.

— A robota?⁴⁾

— Trebalo bi zaklati ovna in nabaviti vedro žganja, ti pa veš, kako nesrečen sem bil.

— Pa vzemi kakšno cerkveno živinče in menda bo tudi toliko žganja, pa pokliči jutri zjutraj roboto.

D drugega dne do večernic je bilo vse požeto, zvezano in zloženo v križake.

¹⁾ Sveta podoba.

²⁾ „Pop“ je v srbsčini oficijelni naslov svečenika ter ta izraz ni morda žaljiv, kakor bi kdo mislil.

³⁾ Tako nagovarjajo pravoslavni Srbi duhovnike.

⁴⁾ Tako imenujejo v tržaški okolici in na Krasu brezplačno pomaganje sosedom pri domačem delu, torej isto, kar imenujejo Srbi: moba.

Pop je vse, kar je imel, zval »cerkveno« in »narodno«, vse pa, kar je vaškega, »naše«. Mogel je priti v katerokoli hišo, vzeti, karkoli je htel — nihče bi mu ne rekel niti besedice. Tako je on tudi delal. Popustila mu je šina na kolesih in našel je Pera kovača sedeti pred krčmo:

— Kaj ti — mu poreče — v delavnik sediš pred gostilno?

— Blagoslovi me! — pravi kovač in se približa roki, — pa kaj bi, če nimam dela?

— Pa si videl cerkveni voz in šino na kolesih?

— Nisem, oče!

— Nisi, seveda, nimaš časa iz krčme. Treba, da se jaz brigam še za tvoje stvari.

Šel je dalje, kovač pa je kakor poparjen tekkel v popovo hišo ter stegnil šino. Nabavil si je zelene barve v mestu, pa jih je vse namazal, pod svoro pa, kjer prijema klin, je podložil dve stari podkvi, da se voz malo ziblje, kakor na »fedrih« in da popa preveč ne »cuka«.

Enkrat o mraku zagledal je novega poljskega čuvaja Luko; vjel je svinje, pa jih goni v ograd.

— Kam češ ž njimi, Luka?

— Blagoslovi, oče! — V ograd!

— A čegave so?

— Pa še sam ne vem.

— Je li več krmljenk ali merjascev?

— Krmljenk.

— Z rovaši?

— Na desnem ušesu.

— E, to so cerkvene svinje! Ženi jih v ograd, pa jim daj koruze. Župana pa pozdravi, naj zaukaže vasi, da bo pazila na te svinje; kajti če še enkrat čujem, da so ušle v škodo, prodam jih takoj, pa če še sto grošev ne dobim! Ne bo moja škoda.

Nihče ne ve, pa niti on sam ne, kdaj se je rodil. V tisti dobi, o kateri sem vam začel pripovedovati, računali smo mi, pa tudi on, da mu je morda tako kakih 50

let. Popadija je bila eno leto ali dve mlajša, ali pa tudi ne. Ali obadva sta bila korenjaka. Dece nista imela. Tem bolj sta računala vaško deco za svojo. Kdor ni imel nogavic, trebalo mu je samo, da je v nedeljo šel mimo popove hiše, pa ni več hodil bosonog. Tistega posestva, kar sta ga imela, kakor sem rekel, nista računala za svoje, marveč za narodno. Narod ga je poseval, žel, kosil, plastil, mlatil in vejal, cerkovnik Mičo je nosil na trg, a pop je hranil denar. — Pa čemu bi jima bilo premoženje? Niti kužka, niti mačice nista imela! Dokler živita, bosta imela dosti, pozneje pa — saj je narodovo tudi bilo.

Precej dolgo je že temu, kar pop ne more zamahniti s koso ali motiko, vkljub temu pa je vendar vedno pri delu. On skrbi za vso vas. Enkrat je na eni njivi, drugikrat na drugi, zdaj je v šoli, potem v cerkvi. Povsod je našel dela, povsod je dospel o pravem času in povsod je trebalo njegovega razuma.

Kadar je bil kak težji slučaj na županstvu, takoj so tekli po popa in on je nemudoma vse poravnal, da je bilo vsakemu prav.

Doma je živel skromno in po starinski navadi. Popadija mu je poljubljala roko, kadar je šel v vas ali kadar se je vračal domov. Edini služabnik jima je bil cerkovnik Mičo, katerega se je tudi smatralo za nekaj, kar pripada cerkvi in vasi, torej popu.

Pop je v cerkvi govoril pogostoma propovedi. Silne, svete in podučne besede, da te je zona spreletala. Služba božja se je opravljala vsaki dan, ob nedeljah pa je bila cerkev vedno natlačeno polna. Poprej, že davno, tudi kadar je bil kak osvete, pa tudi v petek, narilo se je v cerkev vse polno ženskih, toda pop je enkrat po službi božji v petek stopil pred oltar ter začel govoriti, da je Bog pustil nedelje in praznike za cerkev, da pa človek druge dni Boga moli z delom, da on, pop, moli

žā vse, kadar morajo oni delati, da Bog to mrzi, če se v petek ne dela, ker je petek samo turški praznik, in da bo on vsakega izbrisal iz krstnih bukev, ki bi od zdaj zanaprej ob petkih ne delal.

In verjemite, dragi moji, v našem selu ni, kakor v drugih, niti enega človeka, ki bi praznoval v petek.

V nedeljo pa je bila cerkev, kakor sem rekel, nabito polna. Pa tudi polovico veže je natlačilo ljudstvo. Pop pa je še, kadar je hotel kaj važnega propovedovati, naročil županu, da pozove ljudi, katerih se bo propoved najbolj tikala. Ako je kdo storil kaj grdega, ga je on v cerkvi pred vsem ljudstvom oštel in pozval k pokori. Ni se nikdar pripetilo, da bi se njegovih svetih besed ne ubogalo. Enkrat se je polastila moških nekaka besnost, da so razdirali tuje plotove in vpuščali živino. Rante so pokale in razbitih glav je bilo kakor buč. Vsaki dan vse hujše, in župan je bil že naročil ciganu, da skuje zapah za ječo ter predlagal, da se kupi ključavnica, kar je pop neke nedelje stopil pred oltar ter začel propovedovati. Lepo je govoril, dragi moji, da bi se človek kar razjokal. Na koncu je ves zarudel, se začel tresti ter rekel: »Kaj je to, bratje, ali ste vi kristjani? Kakšna zloba je udarila v vas, da je hujše pri nas, nego na Turškem? Sinoči so me — pravi — poklicali, da čitam molitev Arnautoviču, a ko sem bil tam, sem zvedel, da mu je Srnič zlomil s kolom rebro in to vse zaradi neke jalove kobile. Pa kaj čete vi v tej hiši božji, če tako delate? Kaj sem jaz zagrešil Bogu, da mi na moje stare dni ne daste živeti? Kako bom jaz — je rekel — šel v nebesa, kamor me jutri ali pojutrišnjem Najvišji pozove, kako mu smem stopiti pred oči in dati račun o svoji čredi? Ali hočete, da zaprem to sveto mesto, da ga ne gazite z brezbožnimi nogami in da me ne črnite vse bolj in bolj pred očetom nebeskim! Zadnjikrat vam pravim in vas po-

živam, da pustite pasjo hudobijo in nesrečno delo. Ali si čul ti, Rajković, ti, Ivanković, ti, Jovan Bojičić in ti, Nastas Andrić, ja, ali vi mislite, da jaz ne vidim, da ste tudi vi štirje v tej hiši božji? Pri mojih sivih laseh, naženem vas, ako vstrajate pri tem, iz te hiše in postavim Mića cerkovnika s kolom pred vežo, da mu prebije golenice, kdor bi se od vas predrznil stopiti z nogo na to sveto zemljo. Proklet bom vas in vse nagajivce in pretepače s tistim keličkom tam, potem pa živite, če morete. Ubogajte me, zadnjikrat vam pravim; vi štirje ste vsemu zlu kolovodje. Ali se spravite, ali pa se boste od zdaj z Bogom bojevali!«

Drgetali smo, kakor šiba na vodi — saj ni šalā: tiste božje besede in pa grožnja s prokletstvom! Ljudstvo se je obračalo in iskalo z očmi tisto četvoro, oni pa so povesili glave, pogledali se izpod čela ter se hoteli poljubiti že tu pred ljudstvom. Po službi božji pa: cmok! Pozdravljali so se tudi tisti, ki se prej niso hoteli niti pogledati, in župan je odstranil kol, s katerim je bil podprl vrata občinskega zapora. — Ljudstvo je govorilo o popovih besedah, in vsakemu je bilo polno srce in lahko mu je bilo, kakor da se je okopal.

Tako je on deloval. Nikdar ni postal, dokler se ni utrudil. Boga je prosil: »Moj Bog, odpusti mi grehe in ohrani me zdravega, dokler si mi naklonil življenja!« In Bog ga je skupaj z ženo obdaril z zdravjem. Ko je pa popadija po našem računu dovršila tako kakih petinpedeset let, začelo ji je nekaj škoditi, vsako jutro je povračala jedi in čez nekoliko mesecev so ji začele otekati tudi noge. Ni mogla več niti kruha zamesiti. »Duša mi če — je rekla -- na nos izleteti!« Težko ji je bilo vsako delo in vedno je hotela ležati. Sicer se ni pritoževala nikomur, toda popu je palo neko breme na srce in črne misli so mu prihajale v glavo, da izgubi tovarišico. Zelo ga je to skrbelo in po noči je

mnogokrat ustajal. Hodil je sam po dvorišču ter prisluškoval pod kapom. Toda popadiji je bilo teden za tednom vse hujše. Sicer je trpljenje semtertje tudi kaj popustilo, toda noge so otekale bolj in bolj, otek se je razširil tudi navzgor in pogostoma se je je lotila omedlevica. Vedno bolj je slabela in neko noč toliko da ni umrla. Udarile so neke bolečine v križ in zvilo jo je skoro v klopčič. Pop je sedel pri postelji ter se ni odmaknil. Šepetal je samo molitve, a popadija se je vsega le slabo zavedala. Ječala je samo in prosila Boga, da jo vzame k sebi.

Kaj bi se dalo tu storiti? Naenkrat se je popadija prijela za pas, zavrisnila in vsa zarudela. Pop je ostrmel.

— Pošlji — je rekla ona — hitro po Ikonijo Markovo.

Pop je zbudil Mića, ki je v skokih tekkel k hiši babice Ikonije, sam pa se je zopet vrnil k svoji ženi.

Bolečine so nastopale v presledkih in vse gosteje, ko so pa popustile, je ona prišla zopet k sebi. Sramežljivo je pogledala popa, a na obrazu se ji je videl nekaj plah pokoj. Potem so se bolečine z nova gosteje ponavljale. Prišla je tudi Ikonija, in popadija je rekla popu, naj gre ven, ter je sama ostala z Ikonijo. Že se je začel svitati prvi dan binkoštnih praznikov. Pop je sel na klopico na dvorišču, položil sivo glavo v roke ter se ni premaknil. Tedaj mu je hipoma nekaj šinilo skozi glavo. Skočil je s klopi in kakor da bi se nasmehnil, v isti hip pa je čul krik malega otroka iz sobe. Pokleknil je na travo ter začel moliti Boga.

Ni se še docela zdanilo, in že je vsa vas vedela, da so pri popu dobili deklico. Veselili so se moški in ženske, preoblekli se ter šli v cerkev. Poljubljali so popu roko in mu čestitali. On pa je postal čisto mlad. Blagoslovljal je vse po vrsti, Miću pa je velel, da prinese vse cerkvene nogavice, pasove in perilo v vežo ter jih

razda siromašnemu narodu. Ta dan je bila slovesna služba božja, pop je krasno pel. Po službi božji pa veselje na vseh straneh.

Polna je bila tudi krčma in vsi so nazdravljali popu in njegovemu domu. Našel se je tudi neki šaljivec, ki je napil na zdravje »cerkvene popadije«, toda Krsta Zamlata ga je z zaušnico položil na zemljo, in razžaljeni narod je kričal: Udari, Bog ti plati dobro delo! Vse je šlo dobro in vsi so upali najboljše. Popadija se je popravila, in že tretji dan se je vzdignila v postelji ter pila mleko iz skledice. Pop je hodil kakor poprej po vasi, toda bil je zamišljen ter se je vedno trudil, da bi zakril svojo radost. Kadar je pa bil na samem, so se mu često razvlekla usta, gledal je na tisto stran, kjer je mislil, da sta mu žena in dete, ter je ponavljal: »Slava tebi, o Gospod!«

Ali nekega večera, ko se je vrnil iz vasi, našel je svojo ženo v nezavesti, dočim se je Ikonija potila, brisaje s cunjami kri izpod postelje. Popu se je zazibalo pod nogami. Zgrabil je štolo, vrgel jo za vrat pa začel čitati »molitev od krvotočenja.« — Vse zastonj. Odprla je še enkrat oči. Pokazala je s svojo žolto roko na dete kraj sebe, prijela potem popovo roko in jo poljubila ter zašepetala: »Blagoslovi me ... in odpusti!« Potem se ji je menda od bolečin razvleklo lice, naenkrat se je stresla in potem kakor da se je nasmehnila in kakor da je malo odprla roko, ko ji je Ikonija djala v njo voščeno svečo.

Ko je lopata nasula gomilo zemlje nad popadijo, mahnil je pop z roko proti nam in mi smo šli na njegov dom, on pa je ostal sam na grobu. Sedeli smo morda kake pol ure. Mičo nam je prinesel žganja v vrču ter nam stregel z vinsko čašo. Moški so pili, ženske pa so ječale in vzdihovale, in iz čaše je ginilo žganje.*) Kaj je

*) Srbska »rakija« je domača, zelo lahka slivovka, ki nima nikakor tistih strašnih učinkov, kakor naš tovarniški »fuzel«.

pop delal sam na grobu, tega nihče ne ve. Še-le čez kake pol ure se je vrnil, in ravno ko je stopil skozi vrata na dvorišču, je dete v sobi zakričalo. Ni pozdravil nikogar, marveč je šel naravnost v sobo, kjer je bilo dete. Rekel je ženam, naj izidejo, in je ostal sam nekoliko časa pri otroku. Čudno, da je dete, čim je začutilo njegovo brado na svojem obrazu, obmolnilo in zaspalo. Dolgo ga je gledal. Potem si je obrisal oči in prišel med ljudstvo. Vsi so ustali.

— Imel bi se nekaj pogovoriti s starejšimi možmi, — je rekel pop.

Ženske so mu druga za drugo poljubile roko ter so šle kakor gosi druga za drugo skozi vrata. Tudi mlajši svet je odišel. Samo Ikonija je ostala z otrokom v sobi.

— Bratje! — je rekel pop — vi vsi veste, kako me je Bog blagoslovil in kako sem se moral pokoriti za moje znane in neznane grehe.

Vsi so molčali. Nihče se ni upal niti sestiti. Tudi pop je stal in bela brada mu je semtertje zatrepetala.

— Jaz — je rekel — bratje, sem ostal tako sam samcat s tem-le črvičem. Tako je božja volja, bodi Bogu slava! Toda dete treba tudi paziti. Kaj naj jaz star in slaboten človek ž njim počnem?

Zopet so vsi molčali in nihče si ni upal dihati.

— Pticom pod nebom je dal Bog druge moči in druga pota, človeku pa ostaja razum in krščansko srce.

Zopet molk, nihče ne ve, kaj bi počel, kako bi ga tolažil, kaj bi mu rekel. — Pop je vzdignil glavo ter pogledal po vseh:

— Ali je to težavno selu?

— Bog ne daj! — kričali so kmetje.

— Ne govori tako, za božjo voljo!

Aksentij Smiljanič priril se je naprej:

— Če je tvoja volja in tvoj blagoslov, pa mu vzemimo dobro dojiljo, ali pa ga

dajmo kaki otročnici, da ga prehrani, dokler ne bo moglo samo jesti.

V tem hipu so se odprla hišna vrata in Ikonija, vsa umazana od solz, je prinesla dete na rokah.

— Jaz — je rekla — ne dam deteta od sebe, pa če me na koščke razsekate. Mene je pokojna zarotila, da ga čuvam in nanj pazim.

— Pa vzamimo Ikonijo — so klicali kmetje.

— Dobro! — je rekel pop. — Toda detetu treba prsi.

Stanoje Gluvić je sramežljivo stopil naprej:

— Oprosti mi ti, pop, in vi, bratje; vi vsi veste, da je moja gospodinja pred dvema mesecema porodila. Dajte meni dete in Ikonijo, dokler je ono še za prsi! Pazil bom nanje kakor na svoje!

— Ako je s tvojim blagoslovom, pop, jaz bi rekel, da je tako dobro, — je dejal župan.

— Bodi z božjim blagoslovom!

Ikonija se je vrnila v sobo.

— Še nekaj! — je dejal pop. — Človek je umrljiv in neznana mu je ura smrti. Naš je greh, če umre poleg nas živih nekrščena duša. Jaz želim, da krstimo dete, predno ga dam iz hiše.

— Krstimo ga! — so rekli kmetje.

— Kdo bo kum?

Med vaščani je nastalo živahno gibanje, toda kmalu je izšel Ninko Vilotić:

— Če sem ti prav, oče, pa se pokumiva! Tako je narod, hvala mu, mene izbral.

Pop se je trikrat ž njim poljubil. Potem so odnesli dete v cerkev, ki se je napolnila ljudstva.

Tako so dete krstili in mu dali ime Marija.

Ko so se z otrokom zopet vrnil v hišo, je Mičo z nova prinesel žganja. Prvo čašo je dal kumu Ninku. Isti je vzel čašo, snel kapo in vstal, vaščani pa so tudi

nehote vsi drug za drugim ustali in vzeli kape raz glav, a Ninko je začel:

— Kum moj in oče, naj ti je srečna Marija in naše kumstvo! Bog daj, da bi vse dobro in vse veselje od nje pričakal; naj te tolaži in ti streže v tvoji starosti, da boš se dičil in ponašal ž njo, kakor se narod diči in ponaša s tabo, vse pa v zdravju in veselju za dolgo in na mnogo!

— Bog daj! Amen! — so tiho odgovarjali meščani.

Vsi po vrsti so pili žganje, potem so nekaj pošepetali med seboj, in Ninko Vitolič je prvi stopil v sobo, kjer je bilo dete, in mu položil pod glavo zlat. Za njim župan, za županom Aksentije Smiljanič in za njima vsi drugi po redu in starešinstvu, in vsaki je obdaroval dete. Ko so to storiли vsi po vrsti, je Ikonija naštel dva dukata v zlatu in štiri in pol v srebru in bakru; zvezala je denar v robec ter ga dala popu:

— Na, shrani; to je Marijino!

Potem jo je vzela na roko in jo nesla popu poljubit ter je z Gluvičem odišla v njegovo hišo. Poslovali so se tudi ostali vaščani od popa in odšli, in on je ostal sam kakor suho drevo, in na srce mu je padla žalost.

Dolgo se je upiral srcu, nehoteč »razsrditi Boga«, toda starost ga je zlomila. Pal je z obrazom na posteljo, kjer je še včeraj pokojnica ležala, ter se je britko razjokal. Solze so mu spirale črne misli, zalile mu počeno srce. Zlomljena ladja je potonila, in nič več se je ne vidi. In samo še, da spanec iz polomljenih koščkov ustvarja nejasne slike.

(Pride še.)

MOLITEV. UTVA. TRST.

V kotu pred razpelo svetim
lučica trepeče,
in k Spasitelju molitev
ustnica šepetke.

Zunaj divja vihra tuli,
jaz pa molim za-te,
jaz pa molim, da bi božji
angel pazil na-te.

Molim, da bi mi ljubezen
tvojo zvesto čuval,
da bi je vihar življenja
s tebe ne izruval.

In vihar me nič ne plaši,
ki divja in ruši —
saj k Spasitelju molitev
šepetam jaz v duši.

JOŽE PLEČNIK. J. F.

Nehote mi prihaja na misel oni resnični »nemo profeta in patria«, če se spominim na našega Plečnika. Kdo je Plečnik? Kdo ga sploh pozna pri nas doma? Naša mila slovenska domovina še ne zna prav ceniti svojih vrednih sinov; velikokrat morajo priti še le drugi, da nam, slepim »rodoljubom«, povedó: evo vam talenta, genija. Takó je tudi sedaj pri Plečniku. Bili so zopet Čehi (kakor enkrat pri Prešernu), ki so nam povedali in pokazali, kdo in kaj je naš Plečnik.

Prekrasne »Volné Směry«*) so posvetile celo januarsko številko arhitektu Jožetu Plečniku. Poleg studije o njem in njegovih delih so prinesle celo vrsto slik, glavno načrtov, map itd.

Eden najlepših Plečnikovih načrtov je načrt za Guttenbergov spomenik, ktereга je naš Plečnik skupaj s O. Schimmkovičem dovršil leta 1898. na Dunaju. Ta načrt je počastilo umetniško razsodišče s prvo ceno in bil bi tudi izveden, če bi bili imeli takrat odločilno besedo pri izvajanju — umetniki. Žalibog pa je zmagala tu filisterska koterija, in Plečnikov ženijalni načrt je bil zapostavljen. Celó ob nje-

*) »Volné Směry« izdaja češko umetniško društvo »Manes«. Ta mesečnik bi si imela naša inteligenca omisliti in opustiti raje druge malovredne »ilustracije«. Naročajo se: Praga II. V Tunich č. 8. Op. pis.

pati, da so manipulantinje nebeško zadovoljne. Ako nimam pečenke, sem zadovoljna s krompirjem, vsekakor boljše nekaj kot — nič. Ali so morda tudi dekleta po različnih tovarnah tako nepopisno zadovoljna, saj tamkaj je tudi naval? To je ravno nesreča, da je deklet povsod preveč in jih zato lahko izrabljajo delodajalci. Ako ne bi bilo navala, odpade izrabljanje samo ob sebi. Tako pa se najdejo še vedno sužnje, ki poljubljajo gospodarju roko, četudi jih je — tepla.

Mogoče je, da bodo morale objaviti ljubljanske manipulantinje na ta dopis zopet kako »Izjavo«; toda gosp. poštnemu ravnatelju ali onemu g. uradniku, ki je »delal« v tem slučaju mesto njega, bodi na uho povedano, da mora ravnati previdnejše, ako hoče, da ne bodo čivkali vrabci na strehi o njegovem — terorizmu.

Brž čaš bodo morale vsled teh vrstic ubožice zopet »k protokolu«, in se bo začela preiskava, katera je izdala »tajnost« (?) A če vé nekaj 15 uradnic in še vsi uradniki ter sluge, potem vendar ne bo nihče več menil, da je to še — »tajnost«.

PESEM MLADINE. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Mladost nam bujna srca greje
iz nas v daljavo gleda vsak —
Tam zunaj mladi dan se smeje,
za solncem naš nam gre korak!

Ožarja solčni svit planine,
budi se spev, budi se cvet
in pesem radostna mladine
pred nami plava v gorski svet!

Ah sestri dve, dva božja cveta
naprej po solčnih speta tleh:
Ljubezen zorna in prosveta —
nestrta moč je njih nasmeh!

Kipi okrog življenje šumno —
šumenje trav, razkoš poljan —
Naprej za smotrom mi pogumno
kot orel k solncu v mladi dan,

Vije naša se zastava,
dan žari iznad vrhov —
Hej, kako pozdravlja Slava
četo čilih si sinov!

Leti sokol, misel naša,
leti k solncu pod nebo —
Srca naša, polna čaša,
Slave bliska v njih oko — —

Življenje bujno, mlada kri
mladost srca spreleta —
Za nami zvedavo oči
obračajo dekleta ...

Za solncem gremo mi mlašina
za nami mrak, za nami noč — —
Oj majka, zlata domovina
pozdravljamo te vsi pojoč!

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

II.

Naša šola je bila v navadni hiši od desk. V njej je bila ena večja soba za deco, ena mala za učitelja in ena kuhinja, v kateri je tudi spaval šolski sluga. Glavna soba, prava šola, je bila nizka, kakor tudi cela hiša. Njena vrata so gledala v šolsko dvorišče, z leve strani pa so bila še manjša vrata, skozi katera je prihajal učitelj. V njej je dišalo vedno po prahu in človeškem znoju. Okna so bila s papirrom zalepljena. Na steni je visela stara lesena ikona svetega Save. Bila je celo sajnata in izpokana, da se je svetnika komaj spoznalo. Samo gori, kjer je glava, svetile so se oči, in če stopiš v katerikoli kraj šole, vedno gledajo v te. Resne, črne, prodirajo ti v dušo in kakor da te nekaj vprašajo. Vem, kedar se je pripetilo, da sem bil sam v šoli, popadel me je nekakšen strah in nisem se smel ozreti v tisto stran. Vse se mi je zdelo, da ikona nekaj spregovori, in gledal sem, da jo kakor hitro mogoče pobrišem venkaj.

Učitelj je bil neki krojač, ki je mnogo trpel, zelo miren in delaven mož. Celi dan je

bil v šoli, po noči pa je šival popovske kape, da jih je pošiljal v mesto. Jedva da je vedel kaj več kakor ono, kar je pravil deci. Peval je v cerkvi, ali glasa ni imel skoro nobenega. Pop ga je mnogokrat poučeval, toda našega dobrega učitelja se je malo-kdaj kaj prijel. Sicer pa se je trudil, kolikor bolj se je mogel. V nikakšno stvar v vasi se ni mešal, vsakogar je skušal zadovoljiti, a popa se je bal. Pravzaprav se ni niti čulo, da je živ. Mi smo bili ž njim zadovoljni: kakoršen je, takšen je — naš je! Jaz bi ga tukaj niti ne omenjal, da ni imel tudi on deleža na Marijini odgoji. Videli bodete, kako!

Lepo so pazili na Maro v Gluvičevi hiši. Napredovalo je dete, da ti je bilo milo gledati. Ženske so se nadkriljevale s ponudbami in darovi. Ni še ji bilo niti leto dni, pa je že imela nogavic, srajčic, obrisač in drugih takih stvari poln kovčeg.

Ko je dovršila leto in devet mesecev, je pop, v dogovoru z vasjo, dozidal k hiši še jedno sobo ter vzel dete z Ikonijo k sebi. Njedve sta imeli eno sobo, on sam pa drugo. Tako mu niti žene niso bile na potu, ki so vsaki čas prihajale k Mari, jo vodile v svoje hiše in jo zopet vračale popovim.

Ona je rasla v hiši pri očetu do svojega osmega leta. Nekega večera so sedeli pop, kum Ninko in Stanoje Gluvič na popovem dvorišču. Tedaj je začel pop:

— Čuješ, kume, in ti, brat Stanoje! Dete, kakor vidita, raste, hvala Bogu, in napreduje. Še malo, pa bo si sama plela lase. Jaz sem — je rekel — mnogo mislil in si razbijal glavo, kaj da sedaj ž njo storim. Dete treba da se po malem uči hišnega reda in dela. Kaj naj se — je rekel — nauči v moji hiši, kjer nimamo niti preslice, kamoli tkalske statve? Pa tudi Ikonija se je postarala, da se jedva drži na nogah. Kaj — je rekel — mislita vidi dva? Pogovorimo se mi, potem pa vpra-

šajmo še druge pametne može, da vidimo, kaj porečejo oni.

— Jaz pravim, da jo zopet daste meni v hišo, — je rekel Gluvič.

— Nak! — je dejal kum Ninko. — Pri tebi je bila skoro dve leti, pri meni pa enkrat na teden. Ampak dajte vi meni dete v hišo. Pri meni je tudi zadruga večja, in hvala Bogu, tudi družino imam pametno; lahko bo se tudi pri meni kaj naučila.

— Hvala ti, kume! — je dejal pop. — Tako nekako sem tudi sam mislil. Jutri se pomenimo še z narodom, pa naj v imenu božjem pojde dete v tvojo hišo in naj se začne učiti!

Toda drugega dne se je spremenilo pri cerkvi vse. Tam je pop razložil vse starešinam in starejšim možem; vsi so bili zadovoljni, in kum-Ninkova gospodinja je že vesela vzela dete za roko, kar je začel učitelj, kakor da je vstal od mrtvih:

— Prosim vas, bratje, in vi, gospod pop, ako dovolite, da povem tudi jaz kaj.

Moški so se začudili:

— Reci, no!

— Jaz, pravim, gospod pop, in vi gospoda starešine in kumi, da ni prav, da se dete pri tolikem svojem premoženju ubija po tujih hišah.

Pop je zarudel, ko je čul besedo: premoženje, kum Ninko pa je raztegnil oči ter vzel pipo s cevi:

— Kaj ti — je rekel — bedak, zoveš mojo hišo tujo, in kaj se bo to dete ubijalo v moji hiši?

Učitelj se je ugriznil v jezik.

— Prosim, prosim, gospodar*) Ninko in kum, in vi, gospod pop, in ostala go-

*) Z besedo »gospodar« so nagovarjali Srbi do l. 1804. samo Turke (bege in vlasteline). Pozneje so imenovali tako tudi srbeke prvake, ki so imeli oblast v rokah. Miloš Obrenović pa je zapovedal, da se sme le njega tako imenovati, a druge dostojanstvenike z besedo »gospodin«.

spoda! Jaz menim, ako dovolite, da se dete vzgoji kakor mestni otroci, kajti ono, — tudi vi vidite tako, — mislim ni rojeno, da bi kopalno in oralo, in to bi bila tudi sramota za toliko vas; vaši hiši pa čast in poštenje! — tu je učitelj vzel kapo v roke ter se naklonil kum-Ninku. — Jaz pa mislim in rečem, da naj se dete vzgojuje!

— Kaj je to? — je rekel Mojsilo Prokić.

— Mislim in pravim, da naj se dete da v šolo.

— Kako šolo? Kdo je že videl, da hodi deklica v šolo?

— E, pojdite v mesto, gospodar in gazda Stanoje, pa boste videli. Tam hodijo vsi otroci, moški in ženski, in zdaj je prišel čas, da se prične tako tudi po vaseh, pa je greh, da bi dete zamudilo. Ampak jaz tako mislim in rečem, da se naj dete vzgojuje, in nič drugače!

Seljaki so se pogledovali.

— Kaj praviš, kum? — je rekel Ninko popu.

— Nisem — pravi pop — nikdar na to mislil. Veš, ni tako neumna ta učiteljeva.

— Pa kako bo to šlo? — je vprašal Aksentije Smiljanić učitelja.

— Lepo, pravim, dete se v šoli pri meni z drugo deco nauči čitati in pisati, pa v svoji starosti ne bo prosila drugega, naj ji čita pisma. A kedar ona odraste, ne bo se pisem tako redko pisalo kakor zdaj, marveč bo vsaki človek moral pisati pisma. Potem pa se v šoli uči: zemljepis, zgodbe svetega pisma, prve in druge znanosti...

— Ne bi bilo slabo! — je rekel župan. — Kaj praviš ti, oče, in vi, bratje?

— No, pa pogledjmo, a? — je dejal kum Ninko.

In tako je Mara ostala pri očetu ter hodila v šolo.

Kakega pol leta pozneje je pop na nagloma zbolel, na enkrat je shujšal in že se mu je zdelo, da ne dočaka niti noči

več živ, pa je pozval Ninka Aksentija Smiljanića, Stanoja Gluvića in župana.

— Bratje — je rekel, — meni se vse tako zdi, da bo mi skoro bila ura. Ampak pozval sem vas, da se dogovorimo o nekih stvareh.

Kum Ninko je hotel popu dajati poguma, toda jezik se mu je zavezal in poziral je samo pljunke. Tudi Aksentije in Stanoje sta pobesila glavi ter se samo primaknila k postelji.

— Pred vsem, bratje, tu v tem le kovčegu je narodni denar, ključ pa je na mizi, pod plaščem — že ve Mićo! Notri je tisoč sto in eden dukat.

Oni so se pogledali.

— Od tega zidajte najprej šolo, pa cerkev. Ne delajte sramote sebi živim, niti meni mrtvem, pa ne zidajte česarsibodi. Ne začenjajte, dokler si niste dobro premislili in dokler ne bo dovolj denarja, da se ne osramotite pred svetom. To vam bodi v zalogo, in zdaj glejte!

Oni so hoteli nekaj odgovoriti, toda besede so jim ostale v grlu, pa so samo pokašljevali.

Molčal je nekaj časa tudi pop in si odpočival, potem pa je nadaljeval pomisljajoč:

— In moje dete... puščam vam je v zalogo... pri Bogu in pri vaših dušah!

Kum Ninko je iztegnil vrat, malo hrknil in rekel:

— Gledali bomo nanje kakor na svoje!

On je uadaljeval:

— Umrjivi smo ljudje, ne zamerite mi, bratje, moram se dobro z vami pomeniti, ker se ne vračam s potovanja, na katero pojdem. Bog ne daj smrti ali kakega prepira, kaj bi ta sirota potem?... Ampak, bratje, jaz bi vas prosil, da ji za vsaki slučaj odločimo malo imetja od narodnega premoženja.

— Kume — je rekel kum Ninko — ni majhno tvoje premoženje, a glej, tudi jaz bom še dal...

Pop je nestrpno odkimal z glavo :

— Stojte, niste me razumeli! Nimam jaz svojega premoženja, Bog ne daj! Vse je vaše in te hiše božje. Mnogo bi za njo bilo, če bi ji odločili tudi to, kar sem jaz dosedaj držal. Čemu bo deklici toliko premoženje, in Bog vé, čija bo kdaj in v kogar roke pride premoženje! Samo pravim, toliko ji odločite, da se je ne bo računalo baš za siroto in da bo se imela s čim preživeti, ako je, Bog ne daj, vas kateri... Čakajte, da dokončam! Tako sem jaz izračunil in premislil, da ji odredimo, ako je vaša volja, tisti kos zemlje, kjer je hiša, in njivo poleg nje, zabranjeni gozd in livado z virom. To je naj njeno. Ali vam je prav?

— Kakor ti ukažeš!

— V kovčegu ima v robcu zavezanih šest in pol dukatov, s čemur ste jo vi obdarovali, ko se je rodila. Tudi to je njeno!

— Božje pa njeno!

— E, zdaj mi je — je dejal — lažje umreti. Odvalilo se mi je neko breme s srca. —

Ko pa se je pop znebil skrbi, ponehala je tudi bolezen. Res, proti večeru je gorel v ognju, toda vročina ni trajala dolgo in on je trdo zaspal. Ob zori se je zbudil ter šel na dvorišče. Mara mu je polila vode, da se je umil, in starec je, čeprav oslabel, ipak s trdnimi koraki šel čez ulico in se podal v cerkev.

Toda njegova razdelitev premoženja je ostala. In narod še dandanes imenuje tisto livado z virom: Marin vir, in zabranjeni log: Marin šarampov. Kdor ne veruje, naj le vpraša koga iz moje vasi.

Ko so minula tri leta in je tudi Mara dovršila tretji razred, tedaj je učitelj nagovoril popa in druge moške, da jo je obdržal še leto dni v šoli „na privat“. Tako je ona začela učiti tudi četrti razred. Že so jo zvali seljaki, da je pisala pisma njihovim sorodnikom, ki so bili pri voja-

kih. Učitelj pa je poleg nje izgubil še tisto malo učenjaškega nimbusa, ker je Mara naredila vsa učena dela ravno tako kakor on. Seljaki se že ne kesajo več, ker so jo dali v šolo, pop pa, kedar jo pogleda, vzdigne oči k nebu, in kedar koli jo kdo pohvali, mu tečejo solze kakor malemu detetu. Celó se je že postaral, oslepel je in postal pozabljev. Vem, kedar koli sem se mu približal k roki, da me je vedno vprašal, čegav da sem.

(Pride še.)

NIETZSCHE O ZAKONU.*) LEDA.

Nietzschejeva morala ima svoj cilj v daljavi. Vsako ustanovo, vsako dejanje, vsakega človeka treba ceniti z ozirom na bodočnost, po uplivu na človeštvo bodočnosti. Zato je največje važnosti določiti, kakšna bo bodoča vrsta človeštva. Človek se naj poveča. Kaj zamore biti važnejše od skrbi za boljše, lepše, »večje« potomstvo? Prednosti, katere si je kdo sam priboril, se naj, po Nietzscheju, kolikor mogoče ohranijo, pridrže, povečajo, sumirajo. Zato dobiva pri njem družina zopet nov sijaj, veljavo, kakor nekdanj v starodavnih časih. On uči, da je zakon svet. Nietzsche zahteva največje spoštovanje pred spolnim življenjem, ki je bilo toliko časa na najslabšem glasu. Nikdar ni tako resen, tako globok in prepričevalen, kakor kedar govori o rojstvu, o sprejetju. Noben drug čin nam ne nalaga toliko odgovornosti. Tedaj se snuje življenje. On pravi:

»Vprašanje imam za tebe samega, moj brat: kakor svinčnico vržem to vprašanje v tvojo dušo, da izvem, kako je globoka.

*) Iz velezanimive knjige: Vorträge über Nietzsche. Versuch einer Wiedergabe seiner Gedanken. Von Dr. Ernst Horneffer. Göttingen, Franz Wunder, — katero knjigo toplo priporočamo vsem, ki se hočejo v glavnih potezah upoznati z filozofi v obče in z idejami Nietzschejevimi posebej.

Na svetu žalosti, muk in trpljenja
 Nobena stvar — mogoče le še vest —
 Kako praznuje zdrava in vesela
 Nad ogovarjanjem in tajno zlobo,
 A če na njej samo en madež je,
 Če se edin mogoče je napravil,
 Tedaj gorje! Kakor okužena
 Pogine duša, strup v srce se vlije
 In bije nam v ušesih in očita,
 Slabost prihaja, v glavi se vrti ti,
 Otroci so krvavi ti v očeh . . .
 In rad bi zbežal, toda kam . . . pregrozno!
 Nesrečen tisti, če mu vest ni čista.

(Pride še.)

NE VEM KAKO . . . FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Ne vem kako,
 ne vem zakaj —
 razžaloščen
 razmišljam zdaj . . .
 Srce si mi
 prevarila,
 bolešno ga
 razžarila . . .
 Ugasnil dan
 ti je v očeh,
 cvetočih lic
 zamrl nasmeh —
 ne vem kako
 ne vem zakaj . . .
 V srce hiti
 brezzvezdna noč —
 obup, vampir
 krvi iščoč . . .
 Ah, pridi, glej
 pomladni čas —
 duhtečih rož
 pripni za pas — —
 Bolest molči,
 polje okrog,
 ko dahne dih
 ljubezni bog!

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
 PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

Tako smo mi računali, pa tudi učitelj
 ni imel ničesar proti temu, da je Mara že

dovršila »vzgojo« in da bi se zdaj naj
 hitro začela učiti domačega dela. Že je pop
 mislil pogovoriti se o tem z narodom, ali
 se je zgodilo nekaj, kar je prečrtalo naše
 račune.

Tega leta je prišel v naše okrožno
 mesto vladika (škof). Nočem vam pripove-
 dovati, kaj se je tu vse pripravljalo, niti o
 tistem tekanju in upitju popov. Dosti da
 veste, da je bil naš pop najstarejši v celem
 okrožju in da mu je vsled tega pripadala
 neka posebna čast in naloga pri pozdrav-
 ljanju novega vladike. Narod je sklenil, da
 za ta dan dá popu napraviti novo obleko
 in učitelj je cela dva tedna šival kapo ter
 jo izvršil, kolikor bolje je znal. Ko se je
 pop vsedel v voz pred našo cerkvijo, spre-
 jelo ga je dvanajst konjenikov, ki so bili
 iz našega sela pri brambovcih in oni so
 spremljali popa v mesto, a med celim po-
 tom so streljali iz pušek in prepevali. Za
 popom, v drugem vozu, vozil se je kum
 Ninko in Gluvič in za njima še mnogo
 ljudstva. Pravijo, ko je naš pop prišel v
 mesto, da so zvonili zvonovi in pokali
 možnarji, kajti konjenik, ki je stal na kri-
 žepotju, ko je zagledal popa v takem slavju,
 je mislil, da je vladika, pa je zabodel ko-
 nju ostroge — za nagrado.

Pa bilo temu, kakor drago, vladika je
 prišel in naš pop je tu postal sokol. Vla-
 dika je takoj priredil obed. Bilo je vse
 polno ljudi, a naš pop, pravijo, je sedel na
 gornjem koncu mize. Kdo bi se hotel me-
 riti z nami! Po obedu, pravijo, se je ljud-
 stvo pomalem razišlo ter so ostali pri vla-
 diki le popi.

Tedaj je začel vladika drugega za
 drugim vprašati, kako se zove, odkod je,
 kakšna mu je župnija itd., pa je vprašal
 tudi našega popa. On mu je vse povedal,
 kako je, pa nas je hvalil — hvala mu! —
 kakor svojo deco. Potem, pravijo, je rekel
 sveti vladika: — Ti si, oče, od najstarej-
 ših tukaj; a, za Boga, koliko ti je let?

— Jaz — je rekel pop — in narod računamo, da mi je tako kakih sedemdeset.

— Lepa starost! — je dejal vladika.

— Bog daj, da bi še dolgo živel! — A, za Boga, oče — ne zameri mi — kje si bil ti v šolah?

— Jaz sem se — je rekel pop — učil pri mojem očetu, ki je popoval v starih časih; ko pa so ga ubili Turki, ostal sem sirota ter zbežal v to selo, kjer me je pozneje oblast posvetila v popa.

— A tako se nisi, kakor praviš, učil nikakih šol?

— Nisem nikakih.

— A poznaš li pravila božje službe, kakor treba, in obrede?

— Jaz, oče vladika, lahko ponovim, kar je rekel neki stari pop Stoko: kogar sem krstil, ni se poturčil, kogar sem zvezal v sv. zakonu, ni se ločil od svoje žene, in komur sem pel na grobu, ni se povolkodlačil.

Pop Mitar je potegnil našega popa za suknjo. Vladika se je sladko nasmejal.

— Lepo, oče! — pravijo, da je rekel. — Hvala ti! Take jaz tudi potrebujem!

Ko so potem odšli, pa je pop Mitar skočil na našega popa:

— Kako, da ti govoriš tako pred njegovo prevzvišenostjo?!

— Pa kako bi? — je dejal naš pop. — Tako je vse na dlani! Pozabil sem še mu reči, da sem tudi enega Turčina pokrstil, in glejte ga, vsi ga poznate, zdaj je vrl kristjan in gospodar, kakor nobeden v selu.

Vladiki pa se je zares omilil naš pop, kajti prvo nedeljo po tem, je baš pop delil anaforo, a rrr! kočija, ki je postala pred cerkvijo. Skočil je ž nje mož, ki je sedel s kočijažem, ter poljubil popu roko:

— Fojdite, — je rekel — pozdravlja vas gospod vladika, da pridete na kosilo.

Pop se je vsedel v kočijo, pa tudi Maro je vzel s sabo. Gugal se je, brate, voz, človek bi rekel; zdaj padejo ven, ko-

nja pa kakor zmaja! Narod je snemal kape, kjer je pop prošel, in vsakemu je bilo srce polno. Ni šala, naš pop! Pa je tudi možak! Saj bi se mu spodobilo, da bi bil sam vladika!

Ko je pop prispel v mesto, pravi Janko Radulović, pri katerem mi kupujemo sol in ki ima hišo poleg vladikinega dvorca, da ga je vladika pričakal na vratih in pomagal popu z voza, pa mu ni podal ni roke v poljub, nego sta se, pravi, poljubila v obraz.

Mara je takoj skočila ter poljubila vladiki roko, on pa njo na čelo.

— Tvoja? — je vprašal vladika.

— Božja, pa moja! — je rekel pop.

— Da je živa in zdrava! — je dejal vladika, milovaje dekletce.

Vseli so se za kosilo. Posadili so Maro k popu, pa so ji visele nožice raz stola in sam sveti vladika jo je namestil. Tedaj je vstopil star mož ter prinesel skledo z jedili, a Mara je skočila pa mu poljubila roko. Starec je ves zardel.

Ko je starec odšel, je vladika pogladil Maro ter rekel:

— Temu starcu, hčerka, ne moraš poljubljeni roke. To je moj kuhar!

— Le naj, oče vladika, — je dejal pop. — Star mož je! Tako sem jo jaz učil.

— Od tebe se, oče, — je rekel vladika, — ima tudi star človek česa naučiti. — Kako pa je ime tvoji mali?

— Mara.

— Da je blagoslovljena!

Po kosilu se je vladika mnogo in o marsičem razgovarjal s popom. Vabil ga je, da bi ga vzel v konzistorij, ali pop je rekel, da nikakor ne more zapustiti sela, »a zbog samega mene«, je dejal, »pač ni vredno, da bi premeščal konzistorij v vas!«

Vladika se je dobrodušno in lahko nasmejal.

Tudi z Maro je marsikaj govoril.

— Kteri je to svetnik? — jo je vprašal ter pokazal s prstom na neko sliko na steni,

- Car Lazar! — je dejala Mara.
 — Glej, glej! A od kod veš ti to?
 — Prečitala sem tisto tam doli.
 — Ja, kaj ti znaš čitati?
 — Znam.

Vladika je prinesel neko knjigo pa jo dal Mari, da bi čitala. Ona jo je odprla v sredini. Namrdnila je obraz pa začela glasno in monotonno, kakor čitajo vsi otroci:

»Mače vojsku starac Jug-Bogdane, u Bogdana silna vojska bila...«

— Stoj! — je rekel vladika. — Kdo je to, Jug Bogdan?

— Ne živi on, — je odgovorila Mara.
 — On je padel na Kosovem.

— A kaj je to, Kosovo?

— Kosovo je polje, kjer so Srbi izgubili carstvo in kjer je umrl srbski car Lazar.

Tu so njene očice znova poiskale sliko Lazarjevo.

— Lepo, dete moje, zelo lepo! — je dejal vladika. — Vzemi to knjigo pa čitaj doma!

— V dar? — je vprašala Mara iznenadeno.

— V dar!

To je bila velika pesmarica, vsa v zlato vezana.

Pop je sklonil glavo in od radosti so mu padale solze na krožnik.

Potem jo je vladika vprašal, kaj se je učila, in ko mu je odgovorila, da dovršuje četrti razred, je vprašal popa:

— Pa kaj misliš sedaj ž njo?

— Mislim, oče vladika, da jo dam v kumovo hišo, da se otrok navadi dela.

— Škoda bi bilo — je dejal vladika — iztrgati dete iz šole. To je — je dejal — glava, kakor jih je malo. Ni se ona rodila, da bi pobirala lan. Ampak ti jo daj dalje v šolo!

— Nisi-li čul, oče vladika, dovršila je!

— Vem! dovršila v selu, a zdaj jo daj dalje v mesto, v Beograd.

Popa je zabodlo, kakor da ga je kdo z nožem zadel.

— Ja, ali se naj ločim od svojega otroka? — In brada mu je zadrhtela.

— E — je rekel vladika, — ti želiš svojemu otroku najboljše. Zato pa pravim, ne treba, da stopiš njeni sreči na pot.

— Bog ne daj! — je dejal pop jecljivo. — Pa kaj naj storim? Pouči me!

— Pošlji jo v Beograd v šole.

— A koliko časa traja to?

— Štiri leta!

Pop je prebledel kakor platno ter razprl oči:

— Kaj se tam, za božjo voljo, toliko uči? —

— Znanosti, — je rekel vladika.

— Pa čemu bo to njej?

— Kako, čemu, oče? Drugačen je danes svet, nego je bil za tvoje mladosti, a še bo drugačen, ko bo ona močna. Kedar dovrši šole, more biti, ako hoče, tudi učitelj. In potem, v mestu čaka otroka druga sreča.

Pop je obmolknil ter se potopil v misli. Tudi vladika je molčal. To je trajalo tako nekoliko časa, potem je rekel pop:

— Ali treba tu kaj potrošiti?

— Kakih pet, šest zlatov mesečno.

Popu je čisto odleknilo:

— Ni nič s tem, oče vladika! Kje je toliko denarja?

— Pa ti — je dejal — imaš premoženja, kakor so mi pravili, kakih tisoč zlatov.

Pop se je začudil:

— Kakšnih tisoč zlatov, kakšnega premoženja? Jaz nimam ničesar. Njej je res narod nekaj odločil, ali ni vredno vse niti sto zlatov. Tu ni govora o šoli!

Vladika je malo pokašljajal.

— Lahko je — je dejal — za denar, če le ti privoliš. To vse lepo uredimo. Tudi jaz imam neko malenkost, ki sem jo za šolo določil, a — je dejal — ne vem za boljšo priložnost od te.

— Oče vladika, važnejša je tvoja beseda in pametnejša od moje. Samo da še vidim, kaj poreče selo.

A kdo sme v selu kaj reči proti vladikini volji in besedi? Niso se dolgo prepirali. Seljaki so se potuhnili, le srce jih je bolelo, toda kar mora biti, mora!

In čez mesec dni se je že otroka pripravljalo na pot.

Velikanske priprave so delali.

NELLY. FRAN VALENČIČ. DUNAJ.

Palača bohotna se dviga mi v srcu,
dvorane sem jasne opremil kot car.
Lestenci visijo od stropa nizdoli,
kot bajka arabska se zdi mi ta čar.

Ta čar, to razkošje, ti parki okoli,
noči pomladanske, to morje srca!
O pridi, saj čakam v bogatem te spremstvu
poln ognja mladosti, poln čistih želja.

O pridi, ne boj se, ti sladka ljubezen!
Postavil sem mlaje, ovenčal portal.
Goplejše od tebe ni solnce nebeško,
čistejši od tebe noben ni kristal.

Nelly, Nelly, danes ti hočem,
danes ti nekaj povem:
Bajko neznano vsakomur,
tebi in drugim ljudem.

Bajko o solncu in roži
davno minulih že dni.
bajko o strti mladosti,
bajko od besnih strasti.

Diha, diha
Vesna povsod.
Roža izbrala si
miren je kot.

Solnce uzre jo,
v strasti vzkípi,
v strasti, pohoti
doli hiti.

•Danes je praznik,
bakanal,
brez pijače,
brez godal.

Ti si moja
vsa, ah vsa.
Zbogom, zbogom,
ha ha ha.

Solnce se vmakne
na zenit.
Roža je strta,
sok izpit.

Boj se mene! Kot zavržen angelj
zdi se mi, da tavam vsako noč.
Mlada odaliska hodi z mano,
diha mi poljub na lice žgoč.

In z odprtimi rokami vabi
v skrite gaje burnih me orgij.
Nudi mi razpenjene kozarce,
Kliče porogljivo: »Brate pij!

Prazni časo, smelo pij življenje,
polni čašo, — duša naj molči.
Noč razpenja svojo črno haljo,
greh kreposti se v obraz reži...

Solnčni car hiti s krvavo bakljo.
Hvala, hvala, jasen je azur.
V sen pogrezajo se nočne sence,
v grobu krohota se Epikur.

V mojih besedah je strup,
v prsih mojih obup.
Nikdar ne bodeva skup,
boj se me, Nelly!

Ne, ne, nikdar, ah, ne boj se me, Nelly,
duša otožna, srce je bolno.
Zunaj mi brijejo vetri studeni,
vzdihni po tebi na ustnaih zamró.

Mestnega šuma uho ne posluša,
ženskih okó ne pogleda igrač.
Idite k vragu, neskončni aleji,
tuji obrazi, razkošje palač.

Tuji obrazi, razkošne palače,
črne, pohotno žareče oči.
Jaz ne bojim se strupenega pika
nočnih siren razuzdanih strastij.

Daleč sem, daleč, a misli so blizu.
K tebi hitijo iz Dunaja proč.
S tabo ljubkujem se v blaženih sanjah,
plakam in smejem se sleherno noč.

Luci zdrzne se. Doslej je gledala zamišljeno na deteljišče valovito:
»Ali, tetka, reci samo, kakšne tukaj so razmere? Kje izvir sovraštva tega je med damama?«

»Ah, da, da, ta historija je lepa. Skoro kakor anekdota. Par let temu je, obe sta, doktorica in županja, bili si kakor dve sestri. Tretja v družbi njuni bila je sodnica. (— Zdaj že mrtva —.) Te tri zmir so bile skupaj, na besedah, na sprehodu, na zabavah, deco svojo v zibelki so že ženile navzajem — v pregovor lahko prišlo bi prijateljstvo to! V tem sodnik postane svetnik pri sodišču krajnem nekje. A prijaznost traja dalje. Doktorica in županja vsak dan pisma sta pisali svetnici. Dve al tri leta. Ljuba svetnica umre tu. Svetnik, mož precej navihan, škodoželjen star satir, pošlje prijateljicama žene svoje za spomin zaboj velik. Povabili par gospej sta si iz mesta, vzdihajoče, žalujoče zdaj odpro ga. V njem ležita dva zavitka z naslovoma: milostni gospej županji, milostivi doktorici. V gruči dve se razdelijo dame vabljene. Zavitka odpečatijo previdno: pisma v njih so, sama pisma! Doktorica tista ima, ki pisala jih županja,

in obratno. — Ne vprašuj zdaj, kak končala je ta scena! Skoro bili bi se zbili! Pisma vsa od a do ž so bila samo opravljanje, in historija kočljiva, no, najgrje vse o drugi druga piše! Kakor ena tak i druga! Drugi dan je tega polno bilo mesto; to je vrelo in kipelo, kot da je revolucija zbruhnila! In od te dobe črtita se druga drugo, kakor grehe svoje! Zdaj je rastlo to. Moža sta tudi vmes posegla. V mestni zbor sta doktor in župan — prej dobra — spor prenesla. Doktor zdaj se »Mladočeha« je nazival, »Staro —« bil župan je. Doktor časnik svoj je ustanovil, vsakih 14 dni je treskal, dokler naposled ni zganil še župan se. Ustanovil časnik svoj je. Od tedaj se bijeta na nož...

A glejte,
»vidiš tam-le vitko damo?«
kaže tu gospa Luciji
črez polje tja proti cesti,
»ta gospa je doktorica.
K nam gre. Tak se le pripravi...«

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

Dan pred odhodom motale so se žene iz cele vasi po popovi hiši. Tu so bili kupi potic in kolačev, bidrov in pogač, loncev se smetano, živih in praženih piščet, suhega mesa in toliko »provijanta«,

da bi četovodja Vojin ž njim zlahka nahranil celo četo. Mičo je prinesel nedavno iz mesta nov pisan kovčeg in vanj baše Ikonija neštete nogavice, srajce in obrisace.

Žene posedajo na klop pod orhom, božajo Maro in se jočejo, ona pa gre preplašena iz naročja v naročje. Ne joče se, ampak z zamišljenimi očkami gleda v karsibodi. Puli čipke na srajci in ne govori ničesar. Ničesar ne je in ne pije. Otrok je čisto iz sebe; nekak ogenj mu je stopil v ličeca, in kedar kaj poreče, je to kakor v nekakih sanjah.

— Bog daj, da bi vse to dobro minilo! — pravi stara Stevana.

Ko se je že mračilo, razišle so ženske in moški domov ter so pustili popa samega. Gotovo tudi on ni ničesar večerjal, a to noč je vzel Maro k sebi v posteljo. Ikonija se ni mogla od nje ločiti, in ko je mislila, da je Mara s popom zaspala, iznesla je svojo odejo ter jo prostrla pred vrata popove sobe ter se vlegla.

Ko je spanje, ki ga ne more pregnati nikakšna skrb otroške dobe, prevladalo nemirno Marino dušo; ko so črne trepalnice pale nad zarudela ličeca in so se začele prsi enakomerno dvigati, se je pop vzravnal v postelji. Sobo je osvetljevala lučica, ki je gorela pred ikono. Če bi Ikonija v tem hipu polukala v sobo, bi mislila, da vidi podobe svetnikov. Nagnilo se je uvelo starčevo lice nad življenja polni obraz deteta, a z bele brade pada kaplja za kapljo in se takorekoč kadi na njenih ličecih. In komaj se je pop nagnil, da jo poljubi, pa je dete v spanju mahnilo z roko. obrnilo se v drugo stran ter nadaljevalo spavanje. Globoko je pop vzdihnil ter se zavalil v posteljo.

Davno je pala rosa, že se tudi vstok rudeči, a pop še ni zaspal. In ko je slišal, da se je pred njegovo hišo ustavil voz, vstal je in šel venkaj.

Pred hišo je kum Ninko napuščal poveznice konjema, ki sta se kadila v svežem

jesenjem jutru. Kočijaš se je popel na voz ter poriva z nogo seno pod sedeže. Pop je stopil v vežo, v selu je bilo še vse mirno; samo tuintam je zaškripala klada na studencu ali pa zaropotala oknica. Kočki so potezale glave izpod peruti, a niso še skakale z gredi.

— Dobro jutro, kum, in blagoslovi me! — je dejal kum Ninko, ko je zagledal popa. Tudi kočijaš se je vzravnal na vozu ter vzel kapo z glave.

Pop mu je odzdravil:

— Rano si vstal, kum!

— Kaj čem? — je dejal kum Ninko. Zbudil sem se prej, pa ko nisem mogel zaspati, sem poklical otroka, da napreže.

— Pojdi v hišo! — je rekel pop. — Mara še spi, a Ikonija nam lahko skuha kavo.

Nisem vam rekel, da je bil tak dogovor, da kum Ninko popelje Maro v Belgrad in odnese pismo vladike, kamor treba. Pop ne more zaradi cerkve in zaradi starosti. In kje bi njega starca pustil narod na pot, in kako bi njemu bilo, da pusti dete v Belgradu, pa da se sam vrne? Bog ve, če bi on to sploh mogel prenesti?

Tu sta njedva govorila o marsičem, največ pa o potovanju in o Mari. Pop je mnogokaj svetoval ter prosil kum-Ninka, da pazi na to in ono in da si vse dobro zapomni ter da mu potem vse pove, ko se povrne. Tako sta se njedva brigala za vse, ko je Mara še spala trdno spanje. Že se je zablščalo od vztoka. Še dvoje vozov se je ustavilo pred popovo hišo. Prišle so žene z moškimi iz sosedstva, pa tudi taki, ki so stanovali dalje. Še pol ure, in dvorišče je bilo polno ljudi, pred hišo pa nad desetorico vozov, a Mara — še spi.

Kum Ninko je pogledal v solnce, ki se je prikazalo.

— Dani se — je rekel — jaz pravim v imenu božjem in s tvojim blagoslovom, kum, da se vzdignemo.

Ikoniija se je pririla z redečimi očmi:
— Spi še dete!

To je bila zapreka. Kdo bi mogel biti tako trdega srca, da bi zdaj zbudil otroka?

Ko pa je minilo kake četrt ure in ko se je s kupice začelo kaditi in rosa se dvigati s trave, vstal je pop ter šel v hišo. Vsi so obmolknili, nihče se ni ganil niti z ušesom, in pop je vstopil v sobo.

Dolgo je gledal mirno in brezskrbno vest, kako je spala. Stopil je pod ikono ter molil k Bogu, potem pa odločno šel k postelji. Položil je otroku roko na čelo:

— Mara, dete moje, vstani!

Deklica si je otrla oči ter jih odprla. Globoko je vzdahnila ter gledala z velikimi, nedolžnimi črnimi očmi popa.

— Kako lepo se mi je sanjalo, oče!

— In kaj se ti je sanjalo, hčerka?

— Sanjalo se mi je, kako da sem v nekem velikem mestu, pa kako da so tam velike, velike hiše; pa kako da se vozim na zlatem vozu, pa vse se je zibal, kakor od vladike!

— Pa zdaj pojdeš, hčerka, v božjem imenu, v Belgrad, — je rekel pop ter se silo raztegnil usta. — Tam boš videla vse to.

— Belgrad!? — je dejala dekllica ter se spremenila v obrazu in srce ji je zakucalo.

— Vstani!... vsi te čakamo... — je rekel pop ter zbežal iz sobe.

Potem je vstopila Ikoniija z drugimi ženami in čez kake četrt ure so pripeljale jokaje dekllico, ki se je tudi sama kopala v solzah.

— Pa kaj se cmihate ve, ženske, in silite otroka, da se joče? Vi tudi druga ne znate! — je dejal Aksentije Smiljanič ter si obrisal z rokavom solzo.

Miéo je prinesel Marin kovčeg in ga porinil v seno pod sprednji sedež. Pop je poljubil Maro:

— Pojdi z Bogom, Marica! Naj ti on pomaga!

Potem so začeli vsi po vrsti poljubljati dekllico in nazadnje jo je Ninko odnesel, kakor da sta ji dve leti. Rekel ji je, naj se prekrži, ter jo položil na voz. Potem se je še sam prekržal ter se vse del poleg nje in ji zašepetal:

— Poljubi še enkrat očeta in mu reci: blagaslovi me!

Ona se je nagnila z voza k popu ter mu podala roko:

— Blagaslovi me, oče! — in naslonila je ustnice na uvelo popovo roko.

Žene so si zakrile oči, možje strugajo s palicami po prahu in gledajo na drugo stran v plot.

Nastala je tišina.

Pop je položil obe roki na Marino glavo ter začel šepetati.

In ko je vzdignil in vzravnal glavo, je zaklical Ninko kočijašu:

— Udri!

Konja sta šla. Pop je stopil k vozu ter se hodè objel s kum-Ninkom in dejal:

— Čuvaj mi dete, pri tvojem življenju in pri samotvorcu Bogu!

Ninko je prijel dekllico z roko pod pazduho ter jo potegnil k sebi, a konja sta začela dirjati. Mara se je obrnila k očetu in prestrašeno zavpila: »Nečem v Belgrad, nečem!« Ali slab ji je bil glasič. Ni čul tega niti pop, niti kum Ninko, niti kočijaš.

(Nadaljevanje prihod.)

LAHKO NOČ! FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Kakor bleđa nunica
med zvezdami lunica
plove, tiho jih zroč —
Lahko noč!

Dušica moja nebo —
kako bi zaspala, kako? —
Zvezdic, želj ima tisóč —
Lahko noč!

SAVINSKI VENEC. ZLOŽIL ŽIGA LAJÁKOV-MOZIRSKI.

V.

Periodični studenec.

Iz osrčja zemlje sili
srebropeni vir na dan
in skrivnostno v zemlje krili
spet izgine nepoznan. —

Večno kakor raz vršine
vir gubeč se v skalni sip,
up za upom zopet mine,
varajoč nas kratek hip.

„Ave Marija“ v Solčavi.

Prozorno mrak nad selom plôve,
za gôre tone beli dan,
k počinku zvon večerni zove,
pobožno križa se seljan. —

Ni molil z vami potnik verno
in trudne glave ni odkril:
strmeč v krasoto neizmerno
i on je božjo moč častil!...

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

Konja sta dirjala bolj in bolj, in ona je noslonila glavo na Ninkove prsi, pa je neutešno in silno zajokala.

Še malo se vidi skozi oblak prahu, kako se voz giblje.

Že se je obrnil po Zebičevi poti, a pop in za njim ves narod ne gane se z mesta in ne trene z očmi. Ko je voz že izginil, si je pop obrisal oči in pogledal po narodu. Mahnil je malo z glavo, kakor da bi rekel »z Bogom«, in stopil je čez cesto. Odprl je cerkvena vrata in padel je na obraz pred oltar, da se je s čelom dotaknil tal. Ležal je tako, more biti, četrť ure, a ko se je vzdignil in obrnil, zagledal je polno cerkev naroda.

Ko se je Ninko čez teden dni vrnil iz Belgrada, ni mogel dovolj odgovarjati

ljudem. Pripovedoval je mnogo čudnih stvari, ki jih je videl v Belgradu, da smo mu jedva verovali. Glede Mare je dejal, da je šel najprej s pismom vladike v neko šolo in ga izročil šolskemu predstojniku. Ta, je rekel, ko je prečital pismo, odišel je ž njim in z Maro na dom nekega profesorja Vučetića, in tu je izročil Maro. Pravil je, kako je v tej hiši marsikaj, da niti za deseto ne veš, čemu je in zakaj je, in kako se človek lahko osramoti, ako dobro ne pazi. Tako on, je rekel, niti ni gledal, marveč je pljuval poleg sebe. Ko je slučajno obrnil oči, pa stoji na tleh velika peskarica, — malo, je dejal, da ni v njo pljunil. Pozneje, je pripovedoval, vse to pri tem profesorju, so mu ponudili, da bi si nalil juhe na krožnik, a on, je dejal, je rekel: »Naj le bo, hvala, jaz lahko tudi iz sklede«, ter ni hotel mazati krožnika. — Vedeli smo mi že v naprej, da nas on ne osramoti!

Pop ga je vsaki hip prekinil: »A Mara?« ali: »A ona, kaj je rekla?« in Ninko je skušal povedati vse, kolikor lepše je znal. Rekel je, da je vesela kakor ptica in da jo ljudje, pri kojih je, imajo radi, da ne more bolje biti: »Ne pride«, je rekel, »s krila«. Bog daj! Samo da je nekoliko zmedeno pripovedoval, kako se je poslovil od nje. »Ni se niti jokala!« je dejal. Kje more to biti, da bi se otrok ne jokal?

Kaj da vam pravim, kako nam je bilo brez nje, kaj da vam opisujem, kako je bil siromak pop čisto zmeden, kako je mnogokrat hotel to, a je delal ono, kako je mislil eno, a govoril drugo. Čemu da vam pripovedujem, kako smo bili kakor ubiti in kako je kum Ninko ves zarudel, ko je čez deset dni dobil pop pismo od Mare, v katerem je pravila: kako se čuti samo, kako se je hotela uloviti za kum Ninkov voz, ko se je vračal, kako se vedno skriva pred gospo za drva in v šupo, pa se na samem joče in kako, je dejala, hoče umreti. Ne treba mi se niti pri tem zadržavati,

kako je pop na vrat na nos pripravil voz za Belgrad in kako je s tem pismom odletel k vladiki. — Vse to bi le raztegovalo povest in vse to bi samo tisti razumel, ki je svojega lastnega otroka moral poslati v tujino ali ki je sam v svoji mladosti moral zapustiti svoj dom. A kdor je vse to prestal, ta ve, kako nazadnje tudi žalost pojema; njeni valovi poležejo po srcu in trudne površine se dotakne samo še pismo od milega, kakor lastavičino krilo mirnega zrcala vode.

Dan za dnevom, teden za tednom, pa tudi meseci so minevali, ne da bi se čutilo. Kar je prošlo, se zdi, da je bilo malo poprej, samo v bodočnosti vidi srce, ki čaka, večnost. Ko je bil poslednji mesec šolskega leta, ni mogel človek živ pričakati konca. Toda žalosti ni več. Obrazi so se razvedrili in nekaka nemirna radost ožarila je tudi oveneli popov obraz. Nastala je vročina. Ikonija že beli popovo hišo in pripravlja se sprejem za Maro. Nekega dne se je vsedel tudi kum Ninko na voz ter se v božjem imenu odpeljal v Belgrad, a veseli narod mu je samo eno priporočal: »Le hiti! ne zadržavaj se!«

Marina soba — kakor raj. Okna nakičena z lipovimi vejami, pod tramovi na stropu vise šopki resede. Na peči vsakovrstno cvetje; nova pisana odeja je razprostrta po postelji. In samo smo še nestrpno pričakovali milega vladalca, ki niti ni sanjal o svoji moči nad našimi srci.

Moj Bog! ko je ona prišla!

Pop je izven sebe od veselja. Ikonija malo da se ne zaduši od solza, pa ne pusti otroka iz rok. Žen polna hiša, pa samo javkajo: »Joj meni! Kako je dete shujšalo!«

— Ej da, draga, lačno in žejno v tujem svetu! — Pa trpaj detetu kolače in druga jedila v roke in v usta!

A ona se je malo spremenila. Samo da je malo porastla in da je v obrazu postala bolj bleda, tako da so ji črne oči še bolj črne in se ji še močneje svetijo.

A ona ni vedela, kaj bi delala. Prepolno ji je bilo srce, pa je ni moglo nikjer dolgo trpeti. Vsela se je na posteljico, držala je kolač v roki in zvonila z nogami. Tedaj je skočila, letela v kuhinjo in silila Ikonijo, da ji je pripovedovala to in ono. Potem je tekala po dvorišču, klicala ko koši, gledala, kako je Mičo grebel žrjavico iz peči za kruh, ali kako je sosed Čerić delal strašilo za ptice. Potem pa hajd! v Ninkovo ali Gluvićevo hišo. Oni pa, kakor da je prišel k njim vladika; ogledujejo jo z vseh strani in se je ne morejo do sita nagledati.

Tako je ona razveseljevala popa in selo. Šla je s popom tudi k vladiki. Bila je v šoli. Potem je spet z dekletci pri igri ali na delu. Ličeca ji postajajo okrogla in rudeča, dokler ni minil tudi že mesec julij in dokler ni kum Ninko zapregel konjev, da odpelje dušo vasi iz vasi.

Ko je odšla drugikrat, se je godilo vse po starem. Znova je trebalo čakati leto dni, in ko se je to završilo, prebodlo nas je neko lepo pismo, v katerem je rekla: »Sladki oče! Srce mi hoče počiti, ker ne morem priti k tebi. Pravil ti je vladika, da me je premestil v neki penzionat, kjer se govori samo francozki. Celo leto sem hodila v šolo, a sedaj me niti o razpustu nočejo pustiti domov. Pravijo: moram se učiti francozki, da dospem druge itd.« Morete si misliti, kako nam je bilo! Ali kaj čemo? Popu ne smeš niti omeniti, da gre k vladiki, da bi jo on kako iztrgal odtod ter jo poslal nam, čeprav le za teden dni. To bi njega siromaka še bolj bolelo, kajti on je gotovo tudi že sam z vladiko o tem govoril. Nagnili smo glave, pa molčali.

Še smo pretrpeli leto dni. Ko bi morala priti, prejel je pop pismo, da pojde to leto v počitnicah gospa, pri koji je Marja, na Dunaj pa hoče da povede tudi njo sè sabo. Volja vladike je, da dekle, prej nego se zavsem vrne domov, vidi

kolikor več sveta ter se nauči vsega, za karkoli se ji ponudi prilika. Popu je rekel: »Potrpi, oče, še leto dni! Naj dekle spozna svet. A pozneje, ko pride k tebi, ne boš se več od nje ločil!« Tako je zopet nastopila večnost, po kateri menda pač tudi nam zasije solnce.

Med tem se je spreminjalo marsikaj v vasi — čas dela svoje! Naš stari učitelj nas je zapustil — odišel je siromak na potovanje, na katero se gre zaprtih oči. Bog mu daj večni mir in pokoj! Žal nam ga je bilo. Siromak je bil nekako prirastel na selo. Lepo smo ga pokopali. Potem smo razpustili deco in zaprli šolo.

Zdaj smo vsi upali, da nam pride Mara za učitelja. Že je bil pop z nekoliko starejših ljudi zbog tega šel tudi k vladiki, in on mu je za trdno obljubil. Siromak pokojni učitelj čisto nam je bil . . . človek zares dela greh! . . . hotel sem reči: čisto nam je — Bog mi greh odpusti — bil stal na potu.

Da vidite, smo-li pričakali, čemur smo se nadali. (Pride še.)

FANTAZIJA IZ LJUTOMERSKIH GORIC. SPEVAL V. S. FEDOROV. DUNAJ.

I.

Pa sinoči po naši vasi
si fantje zapeli so
in k ljubiciam svojim pod okna
radostno hiteli so.

Aj to je bilo prepevanje
in ukanje celo noč,
in celo noč plavali glasi so
mimo tihih koč.

A jaz sem sam, brez ljubice stal
sredi cvetnih poljan —
na nebu pa zvezdice sanjale so
nebeški svoj san.

In duša zahrepenela
mi po družici je,
mogočno zahrepenela
po pravi sestrici je,

ki bi lajšala njene samote boleš
in jo spremljala vse dni
skozi bede pekël in radosti nebo
v nedolžne, božanske sni.

In dalje po vasi prepevali
so fantje si na glas —
In moje srce je začutilo,
da zdaj je ljubezni čas.

*

»Žejam — žejam! . . .« vpil sem v temni noči
ko sem ležal sam in zapuščen,
ko očesa trudnega ni hotel
mi zatisniti blažilni sen.

Srce mi je plalo v divji boli,
duša žejna mi je plakala,
in svetov neskončnih je trenutkov
veličastnih, svetih čakala.

Vse zaman! . . . Le huje so spomini
moj mogočni »jaz« razdirali,
kakor iz oblakov hudournik
drug za drugim so izvirali.

Divje klice burnega življenja
hrepenele so na vse strani,
v moji duši htele so razrasti,
sok jim je dajala vroča kri.

In živeti, ah, živeti srečno,
v dražestnem razkošju mladih dni,
kak gori, žari to hrepenenje
in razganja mojo vročo kri.

Zopet prihrumeli so spomini —
Sam sem ležal, sam in zapuščen,
in očesa trudnega ni hotel
mi zatisniti blažilni sen.

Ti pa slišala si moje klice
in prišla si, angel tolažeč,
v mojo sobo, ljubica Matilda,
tolažil stotisoč mi noseč.

V meni spet zaplalo je življenje
kakor nekdanj v davnih, davnih dneh —
Moč nekdanjo zopet sem začutil
se razlivali po udih vseh.

In mogočni tok močij neznanih
bolno mi telo je spreletel,
ko mi je poljub na licih mrzlih
kakor divji plamen zagorel.

Čutil sem, da v tebi le, Matilda,
se mi je rodil veliki dan;
iz temot nočij brezkončnih takrat
me je prebudil veliki dan.

bi pa tudi on prihajal izmučen iz ene ali druge službe domov, bi pa gotovo lahko vzdržavala eno ali več žensk v lastno postrežbo in v varstvo in potrežbo otrok. Se ve da, poročena učiteljica s prenapolnjeno šolo, pod vodstvom strogega, pedantnega, morda nevestnega učitelja prihajala bi iz šole skrajno izmučena. A to se godi tudi svobodni učiteljici. Rekel bo kdo: Poročena učiteljica ne bo doma našla miru; tu mož, tam otroci, pa še dekla, jo bodo nadlegovali. Svobodna ima vsaj doma mir. Mir, mir! A kjer so domače sitnosti, so tudi domača razvedrila. Svobodna ne najde doma sitnosti, pa tudi ne razvedril. Sama mora prenašati vsa gorja. »Gorje, mu kdor v nesreči biva sam, a srečen ni, kdor srečo uživa sam«. Sicer pa, kar se tiče družinskih sitnosti, kaj bi pa mogel reči kak učitelj, ko pride ves utrujen in izmučen iz šole, pa najde doma kako prav sitno čudno, nervozno, ljubosumno zakonsko polovico ter kopo otrok krog sebe? Če tedaj učitelj z vsemi družinskimi, zakonskimi, očetovskimi dolžnostimi zamore vsepšno delovati v šoli, ako je učitelj po poklicu, zakaj ne bi mogla učiteljica ravno isto, če je učiteljica po poklicu! Blaga, vestna učiteljica po poklicu bo tedaj vsepšno delovala v šoli, bodi si že svobodna ali poročena. Vsled tega poroka ne bi smela biti ovira učiteljevanju ženske, ako je ženska poklicana v to.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

III.

Objema noč sanjava zemljo
in siplje mir na vse stvari;
le od trepalnic mojih težkih
sen beži.

Ni v srcu mojem več pokoja,
duh mi nemiren bega krog
in tebe išče, tebe angelj
temnook,

Božaje čelo ti obkroža,
ljubezen čisto dihajoč,
ko svet pokoj na zemljo siplje
tiha noč.

ZDRAVSTVIJ! UTVA. TRST.

Za morjem solnčna glorja vgaša,
na nebu zvezde se bleste;
na oljki slavec se oglašča,
a v meni oži se srcè.

Okrog pasu mi roko deni,
da ti na prsi dem glavo
tako, mehko se me okleni,
saj vzameva nocoj slovo.

Oči in čelo, ustni moji
nocoj, nocoj mi poljubuj;
ko me ne bo v bližini tvoji,
ne zabi me nikâr. Zdravstvuj!

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

(Nadaljevanje.)

III.

Bila je nedelja popoldne. Ljudstvo se je zbralo pri znamenju. Iznesli so iz sodnice mizo, poleg nje je stala dolga klop in nekoliko tronogih stolcev. Starejši ljudje in pop so se vseli, pa se razgovarjajo o tem in onem, a mladina pleše in se razveseljuje.

Po cesti proti naši vasi pa se pelje voz in v njem gospodski človek. Malo čuden na prvi pogled. Na glavi mu je širok slamnat klobuk z rdečim trakom. Izpod klobuka mu padajo rjavi lasje na čelo. Goste obrvi se skoro dotikajo, a med njimi je globoka guba, ki se tudi tedaj ne poravnava, kedar si gospod klobuk potisne nazaj ter si z robcem briše znoj s čela. Mora biti, da se je ž njo narodil. Ona je v čudnem nasprotju z mladim licem, sredi katerega sedi malo sključen nos, a pod njim majhni gosti brčiči, ki si jih je on

na obe strani razčesal, tako da so na koncih raztrešeni in širji nego pod nosnicama samima. Dolnja mu je ustnica malo visela, a gornja je malo vzdignjena, da se vidijo kakor sneg beli zobje, ki stojijo malo po strani, kakor plot, ki se podira. Lice mu je nekoliko blede, toda ne suho, a velike temno-rjave oči, napol zaprte, žmirijo in gledajo vedno na stran. Star je dva- do triindvajsti let.

Ničesar ne govori s kočijažem. Kadi cigaro eno za drugo. Gleda samo okoli sebe in kakor da ni vesel. Toda zaradi tiste gube na čelu ne more človek niti vedeti kako mu je, ker izgleda vedno mračen in nevoljen.

On se pelje v našo vas, in že je tukaj. Hajd, hajd, pa naravnost med ljudstvo. Ustavil se je voz. Mi gledamo, kdo bi to bil.

Gospodski mož je nespretno skočil z voza ter se težko, in kakor da je Bog vé kako utrujen, približal mizi, kjer je sedel tudi pop. Ni pozdravil, le malo je pokimal z glavo.

— Je-li tu župan?

Mi smo mislili, da je nov pisar, ter smo ustali. Župan je skočil kvišku:

— Jaz sem, gospodine!

Gospodski mož je izvlekel gotovo svalčico ter jo utaknil v usta in se po strani, a vedno gledaje župana, približal mizi, potisnil klobuk na tilnik, se nagnil proti popu in pomolil roko.

— Da si mi živ, sine! — je dejal pop.

Ali gospod je prijel škatljico z žvepljenkami, ki je stala pred popom, ter hitro potegnil roko nazaj. Vzravnal se je ter po strani vrgel pogled na popa, še bolj zaškilil, in brazda na čelu kakor da mu je postala še globlja.

Potem se je zopet z levo ramo obrnil k županu:

— Kje je tukaj šola?

— Tu je, gospodine, takoj pri cerkvi.

— Pelji me! — je rekel gospodski mož.

— Zaprta je!

— A ti jo odpri! Jaz sem imenovan za učitelja v tej vasi.

Glejte! . . . Nov učitelj! . . . Kako to?

Pop se je vzravnal pa ga začel gledati. Tudi mi smo si oddahnili. Poseli smo zopet ter napravili tudi zanj prostora, toda on se ni hotel usesti, ampak je zopet dejal županu:

— Daj, kmalu! utrujen sem. Odpri šolo in pošlji mi služabnika.

— Usedi se, človek! je dejal ojunačen župan. - - Ni sablja za vratom.

Učitelj se je nasmehnil, toda le z levim krajem ust, in levo oko se mu je povsem zaprlo, a z onim drugim je pogledal župana najprej v opanke, potem pa v kapo.

— Nečem — je dejal, — pojdi, pelji me!

— Torej vsedi se vendar, da popiješ kaj! — je rekel župan.

— Nečem ničesar — je dejal on ostro, in vrh tiste brazde sta se pokazali še dve novi zraven, — pelji me!

Župan je šel z njim.

— Kakšen je to čudak? — je rekel Ostoje Purešević — al' je nekoliko preveč moder, al' pa je docela bedak!

Seljaki so skomizgnili z ramami ter se, sami nevede zakaj, udali nekaki temni slutnji.

Drugi dan je prišel učitelj v krčmo. Vsedel se je sam za-se, namrgodnil obraz ter molčal. Naročil je nekaj jesti, pa zopet v šolo. Otrok ni bilo, ker je bil že julij mesec, pa zbog teh nekaj dni do počitnic nismo hoteli sezivati otrok.

Popa se je ogibal, da je bilo čudno. Že je bil teden dnij tu, a z njim ni še spregovoril niti besedice. Ko je bila nedelja, ga je pop čakal, da bi pel pri službi božji. Da, ali učitelja ni! Po službi božji vzdignil se je pop, da pogleda, ni li učitelj kaj bolan. Stopil je v sobo, a on je ležal na postelji, ki je bila napravljena s kuhinjskih vrat, pod katera je bilo podloženo na štiri krajih po pet do šest kosov opeke. Na

nogah je imel hlače, a gori samo srajco. Bosonog je ležal in čital neke raztrgane bukve.

— Pomozi Bog! — je pozdravil pop.

Učitelj je prenesel nogi kakor ojesi ter ji spustil ob postelji navzdol. Položil je znamenje v knjigo ter jo dejal na krilo. Priklonil se je malo popu ter obsedel na postelji.

— Pa kje si ti, učitelj? — je vprašal pop.

— Evo me!

— Vem! A kako, da te ni v cerkev pet?

— Nisem pijan, da bi pel!

Pop je stopil korak nazaj, nagnil se pred-se, zamežikal ter gledal v učitelja.

— Kaj me gledaš?

— Nič! je rekel pop. — V cerkvi se s pesmijo slavi ime božje.

— Pa če ti je do slave, slavi ga! A mene pusti na miru! Vidiš, da delam!

In zopet se je izleknil na posteljo in odprl knjigo.

Pop se je prekrizal ter zapustil, nazaj se pomikajoč, sobo.

— Odtod se je podal počasi domov. Seljakom ni rekel ničesar. Sam se je zatopil v neke misli.

Od te dobe on ni učitelja nikdar več za nič vprašal, niti je ž njim prišel v dotiko. Tudi učitelj, čim je zagledal popa, je nagnil glavo, izpačil obraz, še bolj, igral se s palčico ter šel mimo njega, kakor mimo turškega pokopališča.

Kdo ve, zakaj je on to tako delal? Kdo ve, kaj je pop o njem mislil?

In tako je učitelj osamel. Na prste bi vam lahko naštel, tako malo je govoril. Ko je videl, da mu tudi teh par besedi, ki jih je semtertje spregovoril, nihče ne razume, napihnil je lica, obrnil glavo na drugo stran ter jezen odšel.

Enkrat je šel počasi mimo kovačnice. Kovač je nekaj težkega delal, ves moker od znoja, prilepila se mu je srajca na široka ledja, a on je stopil med vrata ko-

vačnice ter si oddihal. Nasproti teh vrat so bila druga, in tako se je igral veter skozi kovačnico in hladil znojnega kovača.

Ko je učitelj prišel do poleg njega, se je obrnil:

— No, kaj pa si se ti postavil sem?

— Ker sem utrujen, — je odgovoril kovač.

— Vem; a zakaj stojiš na prepihu?

— A?

— Kaj stojiš tu, ti pravim, da te tako znojnega brije veter?

— Tako sem navajen, kedar se spotim! Stopim na veter pa čisto zmrznem. Pa kedar pozneje zopet vzamem kladivo, zdi se mi, da v njem ni pet lotov, in v ledjih mi čisto škripa.

Učitelj se je nasmehnil. Tako: z enim krajem usti in z enim očesom. Pogledal je kovača še enkrat, ni mu rekel ničesar. Zavil se je le v ogrinjačo in šel dalje.

Drugikrat je Pavel Djerić vozil z voloma prazen voz. Živina je bila nekoliko muhasta pa ni hotela z mesta, a Pavel se je razjezil, zarudel v obrazu kakor paprika, vpil na vola ter udrihal s palico, kamor je priletelo.

Sedaj je skočil učitelj predenj kakor kakšen stotnik:

— A kaj ti — je dejal — biješ živino?

— A kaj čem, ko neče iti?

— Zakaj je ne rediš dobro, pa bi šla? Pavel je debelo pogledal:

— Al' ne vidiš, da je vsaki kakor bāt, apostola mu njegovega? Pa da ga naj ne bijem! — In zopet: pljusk!

— Hujši si od te živine! — je dejal učitelj.

Pavel se je vzravnal:

— Ne delaj mi zgage, ti rečem, ampak glej svoj posel! Vem jaz dobro, kdo si ti!

— Učitelj je zaškilil z očmi:

— A kdo sem jaz?

— Čifut, — je rekel Pavel. — Jaz te nisem videl, da bi se prekrizal ali poklonil. Samo, da ne poznam židovske postave.

V tem je še hujše udaril vola na desni. Vola sta na enkrat poskočila. Pavel se je zagrabil za zadnjo os in se vsedel nanjo; malo oddaljen se je obrnil k učitelju ter mu zavpil:

— Le zapomni si, učitelj, komu si rekel, da je živina!

Seljaki so videli zares, da je ta učitelj docela nekeje druga od prejšnjega, in mislili smo vsi, da je učen mož, ali marali ga nismo. Zlasti to ga je črnilo v naših očeh, da ga pop nikdar ni niti omenil.

Nihče se ni z njim družil razun nekega Jerotija Kovačevića, ki ga je zagovarjal in branil. Ta Jerotij ga je celo obiskoval. Kaj sta onadva govorila, to se ne ve. Enkrat je privlekel Jerotij ameriški plag ter se začel hvaliti, da ga je učitelj naučil. Ko ga je pa zabodel v neko krčevino, pa je plug počil na dve polovici, kakor da je z leda. Psoval je Jerotij, kar mu je prišlo na jezik, zakaj da se je dal učiti od koga, ki ni niti oral niti kopal. Tako je tudi on pustil učitelja samega sebi in njegovi glavi.

Odsihmal je učitelj postal še bolj molčljiv in bolj osamljen. Nekega večera je pisal nekemu svojemu tovarišu: »... Prazen trud! Z ljudstvom se ne da ničesar storiti. Zavzemaje se zanje, pisaje in govore, ugonobil sem svojo karijero ter se ponižal do tega, da sem postal učitelj!... Tu so vse moje poskušnje slabo izpadle. Ljudstvo je neumno in zabito! Imajo enega farja, ki še z dvema tremi kapitalisti pritiska pol vasi, in vse to s pobožnimi ustanovami. On s temi kapitalisti eksploataira vaščana — drži ga vse bolj v neumnosti — a sam ničesar ne dela!... Počil bi, ko gledam to krivico!«...

(Pride še).

MAGDALENA.

J. S. MACHAR. Z DOVOLJENJEM PESNIKOVIM PREVEL ANT. DERMOTA. PRAGA.

VIII.

»Volný Občan« v novem broju prelepo je presenetil bralce svoje. Dvakrat, trikrat obračali so dva lista —

»Volný Občan« ni besede! Trdovraten molk o vsem je, o izletu, o gospici, o blamaži vladne stranke, da, celo gospa županja ima le navadno dózo — ne besede več! Po mestu — in celo v opoziciji — resno majejo z glavami: »Glej no, doktor ob zobe bo...«

A prebrisani je doktor segel z roko diplomata v kalno to situacijo.

Mesto bilo je pokonci. Cupidi novarum rerum bili so v mravljišči. Več in več hoteli zvedeti so. Razpravljali so povsodi na trgu in po gostilnah, po uradih in družinah. Lahkoživci svoje skušnje dali so občudovati, omožene poslušale to z rdečico so na licih. Patricijske hčerke zvečer na sprehodu zahajale k dvorcu so in kradoma se ozirale po oknih, ne sedi-li ondi »ona«.

Frau von Janik in županja po posvetovanju v zboru ideta kot delegatki k svetnici. Obe sta polni hvalevrednih sklepov: dobri stari dami, varani tak

Žalostni ubrani zvoki
zgulbljajo se v tem vrvenji...

Svet trenotek... Gluhi bron pa
nad ugaslin: dnevom žgočim,
nad tem morjem hiš rdečih
nad nebrom raznih stolpov,
nad somrakom plavajočim,
nad pletivom tesnih ulic,
nad vsem, kar v njih zdaj se giblje,
nad njega radostjo nično,
žalom, bedo in ponosom,
strastjo, ljubavjo, hinavstvom,
nad ničevnim, malenkostnim
efemernim »jaz« človeškim —
tja proti neba oboku
poje: Ave Maria!...

ŠOLSKA IKONA.

SRBSKI SPISAL DR. LAZA K. LAZAREVIĆ.
PREVELA I. IN F. KLEMENČIČ.

IV.

Že se je približevalo Petrovo. Vsak dan smo pričakovali Marino naročilo za voz. Pa prišlo je tudi Petrovo, a pisma od nje ni bilo. Neki večer, tretji dan po Petrovem, vračali so se moški z dela pa so se postavili pred občinsko hišo in govorili nekaj o sušilnicah za sadje. Jaz sem bil z Radojem Nikoličem na lovu, in ko sva se vrnila sva se pomešala tudi midva med ljudstvo. Že se je mračilo. V daljini smo zapazili neki voz. Župau je pogledal na ono stran, zaškilil z očmi ter se trudil, da bi spoznal, kdo je. Naenkrat je plesnil z rokama:

— Mara!

— Mara! — zavpili smo mi, pisar pa, kolikor je mogel teči, da sporoči novico popu.

Radoje je ustrelil iz dvocevke. Pop je gologlav pritekel pred voz, ki se je ustavil, razširil je roke in stokal, vetrič pa se mu je igral z belo brado in s tisto malo las na glavi.

Mara je bila sama na zadnjem sedežu. Hitro je vstala. Z levo roko je zbrala obleko, z desno je vzela klobuk z glave, poprijela se lestvic ter je lahko skočila na zemljo.

Pop jo je zgrabil z obema rokama za glavo ter jo poljubil v čelo, nam pa so prišle solze. Pozdravljala se je z nami — kakšna je, komaj da jo poznaš! In kadar je komu nas fantov pomolila roko, je ta ves zardel. Zbralo se je mnogo ljudstva, pa smo jo kakor nevesto odveli v popovo hišo. Pop od veselja ni rekel ne bele ne črne, samo oči si je brisal, in le starejši ljudje so jo semterje kaj poprašali, mlajšim pa se je čisto zavezal jezik. Ni šala, kakor kakšna gospa! Pa kakšna ji je tista obleka, in kako hodi!...

Drugo jutro je ustala, se postavila med vrata pa gledala. Pop je bil že davno v vrtu ter se vsaki trenotek vračal, da vidi, je-li Mara ustala. Pred zoro je bil lahek dež. Zemlja je bila povsod vlažna in z murbe nasproti vrat se še niso izparile deževne kapljice, pa je jutranje solnce obsevalo drevo, da se je svetilo kakor lesteneč v mestni cerkvi. Na bukvi je kljuval detel in z oreha se mu je odzivala žolna. Solnce se je bliščalo in megle so se razgrinjale.

Mara je stala med vrati ter gledala z nekim širokim pogledom. Globoko je dihala in nekaj čudnega ji je bilo v prsih.

— A kaj s. se tako zamislila, golobica? — jo je vprašala Ikonija.

Mara je še globlje potegnila vase sopar:

— Nič! — je rekla, a pogled ji je bil uprt v daljino. — Kako je vse krasno, polno življenja, kako svež je vzduh!

Ikonija se ji je uprla v oči, potem pa pogledala na stran, kamor so bile obrnjene Marine oči:

— Murba? je rekla.

— Kaj?

— Gledaš v murbo?

Mara se je malo nasmehnila :

— V murbo in v vse ! In zamišljeno je nadaljevala : — Celo lačna sem tega vzduha.

— E, kuham jaz kavo za tebe ; — je rekla Ikonija. — Vem jaz, ti si se pomeščani. Ti imaš rada belo kavo !

V tem je prišel pop z vrta. Njegov svetniški obraz je bil sprejel zopet pozemske oblike, ker ga je bila obsijala radost ; usta so mu neprestano raztegnjena in na belih trepalnicah visi vsak trenutek kapljica, kakor jo duša rosi, kadar se ji stemni in kadar se ji zasvita.

Skozi late kašte v sosednem dvorišču pa se sveti eno oko. Ta kašta je Nenada Čerića, on pa ima sina Pavla, fanta za ženitev. To je tisti, ki mu je učitelj rekel, da je živinče. Pop se je vsedel z Maro za mizo pod orehom. Ikonija je prinesla bele kave.

Pop ni trenil z očmi od nje.

— Kaj si delala, dragica, odkar si ustala !

Mara je vzdignila obrvi. Trudno je okrenila oči krog sebe, a ko jih je uprla v popa, bilo mu je, kakor da ga poliva z nekim životvornim balzomom.

— Gledala sem prirodo, — rekla je zaupljivo.

Pop je položil prste ene roke med prste druge, stegnil oba kazalca ter jima združil konca in tako sklenjene roke položil na mizo. Nagnil se je malo nazaj na klopico, glavo nekoliko skrivil na desno stran in pogledal v nebo.

— Prirodo ! — je rekel zamišljeno. — Da ! Tej sem misli tudi sam poklonil ! Velika je to knjiga ! Kdor njo čita, ta se bliža Bogu !

Da, ali pop ne ve, s kolikih se strani more čitati to knjigo.

Dnevi izginjajo, Mara je car vasi. Vsakemu so polna usta. Nada, da bo nam ona kdaj učitelj, navdušila nas je vse. Ona pa je hodila po polju. Zamišljena je

— ali obraz ji je jasen. Ni to žalost, ne skrb, kar zanima njeno dušo.

To je tista sentimentalnost, menda lastna njeni starosti in šoli, katero je obiskovala. Na teh sprehodih sestajala se je tudi z učiteljem ; najprej se ga je, pravijo, bala, a pozneje se mu je že privadila.

Tako je to šlo mesec dni. V tem času je Mara postala še bolj zamišljena. Čudno se je začela obnašati. Vsela se je časih z nami. Kramljala in pripovedovala je, kaj je kje po svetu, potem pa je poskočila ; samo da je rekla : — Treba delati ! — pa nas je zapustila, a mi smo zijali za njo.

Ali pa je prišla popoldne, ko se je pop naslonil na preprogo, ter ga gledala, nagnila se proti njemu, pa se naenkrat vzravnila, vzdignila glavo, šla v sobo in odprla knjigo.

Ali pa je hodila po polju. Zapel je slavček potihem, potem krepko, ljubko in drobno, veselo kakor svatovska pesem, in zopet tožno kakor pogrebni spev. In ona ga je poslušala, poslušala, in pogled ji je hodil po zraku. Sedaj je naenkrat tresnila z nožico in vzdignila glavo.

— Luscinia philomela ! pa kaj ? — Ali pa je iztrgala trpotec iz zemlje ter opazovala prstič, v katerega se je še kot dete urezala in ki ji ga je Ikonija s trpotcem ovijala. Gleda lističe in nekaj misli, potem pa ga čisto jezno zažene v stran in z nekako samozavestjo šepne : — Plan-tago lanceolata — navadna stvar.

Časih zopet stoji sama v sobi. Strašno se nekaj bori sama sè sabo. Vdero se ji solze in joče, joče, pa zopet naenkrat otre oči, zagrabi knjigo, jo tresne ob mizo, odpre ter se spravi nad čitanje.

Enkrat se je usela pod oreh. Pletla je in položila si knjigo pred se v krilo ; namrgodila je oči ter čitala, brez prestanka. Na kopicu nad njo pa stoji mladenič. Naslonil se je na kosišče ter iskal z očmi popovo hišo. Ali pa je izvlekel piščalko, piskal v njo, in nje jasni glas je

tožno plaval po zraku. To ni znana pesem, ni niti poskočnica — kdo ve, kaj je to! Potem pa je tresnil piščal ob ledino, pulil si s prsti ono malo dlačice na ustnah in mrko gledal v leseno hišo, kjer je šola. Kri mu je prihajala v oči, ki so bile vlažne in lice mu je gorelo kakor v mrzlici. Ko pa je mrak legel na zemljo, se je nekdo plazil ob popovem plotu. Ne beli se na njem kmečka srajca, niti na potu ostajajo široke stopali opank. Nasloni se na plot iz popove hiše pa kakor lunin trak se lahko giblje druga podoba v dolgi obleki. Bliža se plotu in dolgo in tiho šepečeta. Nihče tega ne vidi in nihče ne opaža na drugi strani izza skladišča črnih Pavlovih oči, kako prodirajo nočni mrak.

— Res ne vem, kaj naj storim? — pravi podoba z dvorišča.

— Ostani! — pravi podoba z ulice.

— Takoj si se razjezil!

— Ne maram za male duše, nečem se tu s teboj cmokati! Jaz želim dela! Ali me hočeš, ali me nočeš! Eno ali drugo! Nečem krožnika na dve strani. Ne maram ljudi, ki ne morejo, kar hočejo, a nečejo, kar morejo. Ali — ali!... Vidim vse... Bolje, da se vrneš, pa čitaš sentimentalne romane in poljubljaš očetu roko.

* * *

Noč je bila črna, kakor malo katera njenih družic. Nikjer se nič ne giblje, samo sova skovika svojo strašno pesem. Psi so potegnili rep med noge, pa tulijo, in trudni seljak se zdrzne iz spanja, prekriža se in po pobožnem vzdihu zopet zaspi.

Ob steber zvonika naslonjen je stal Pavel Čerić in kakor sokol zrl v temo

V tem se je prikazal iz šolskega dvorišča voz, ki je skoro v diru poletel po ulici.

Pavel je sprožil samokres in goreča cunjica iz cevi je odletela pod šolsko streho, v vrabčevo gnjezdo.

Voz je hitel še hitreje. Iz sosednega dvorišča je skočil z malo puško starec

Matija Djenadić, ki se je, pravijo, bojeval še pod Milošem.

— Na pomoč! — je zaklical Pavel, letè k njemu.

— Kaj je?

— Pobegnil je učitelj.

— Brez sledi mu glava! Kaj delaš krik? — pravi zaspani Matija. Pavel se mu približa ter šepne še nekaj.

Matija sproži tudi sam iz samokresa:

— Na pomoč, bratje, ujetnike ženó!

Pop se je prebudil ter prestrašen pohitel najprej v Marino sobo:

— Ustani, dete, nekaka ustaja!

Ali z Marine postelje se nihče ni odzval.

Pop se je približal k postelji ter poptipal po njej, da bi zbudil Maro, a postelja je bila prazna.

Zletel je ven, že se je bilo skupilo nekoliko seljakov. Nekak strah je bil prevzel popa, da se je komaj držal na nogah. Aksentije Smiljanić ga je spoznal v temi.

— Pobegnili! — pravi.

— Kdo?

— Učitelj!

Pop si je oddahnil:

— Srečen mu pot!

— Kaj? — pravi Aksentij. — A Mara?

— A?

— Tudi ona ž njim!

Popu se je zavrtelo in toliko, da ni padel vznak, toda seljaki so ga ulovili.

V tem hipu je Pavel priletel z dvorišča z vozom in konji.

— Vsedite se! — je zaklical — zdaj ga vdobimo!

Dva trije so položili popa na voz. Vselo se jih je še nekaj oboroženih, Pavel pa je udrihal po konjih, da je kri brizgala.

Njim se je pridružilo še nekoliko vozov.

Ljudstvo se je zbralo. Čudno, da so mlajši moški, kolikor so tudi radi imeli Maro, smatrali vso stvar za izgubljeno, in da ni bilo starejših, bi se morda ne bili niti spustili za njima. Toda starejši mečejo

puške strani, sedajo na vozove in tirajo iz vasi. Župan je zbesnel:

— Živega ali mrtvega! — kriči, — živega ali mrtvega, moja glava velja carjevo. —

In v hipu so vsi kakor po nekem čudu neodoljivo zaželeli, da bi ulovili učitelja in mu vzeli Maro. Divji krik je nastal in silno kakor orkan se vali masa po Zebičevi cesti. Nekoliko konjenikov je zletelo mimo kakor strela. Tudi jaz sem se priril na neki voz. Zapustili smo vas, dohajali smo ljudi, dohajali smo in dohajali so nas vozovi, in ves ta ropot se je pomikal v jedni smeri.

Že smo dospeli v prvo vas.

Prevrgli smo šolo, kajti naš učitelj se je s tem družil; preiskali smo krčmo; vprašali smo prestrašene seljake, ni-li kdo kaj videl? — nihče nam ni mogel ničesar reči.

— Odišli so čez jarugo! — je kričala množica, in vse je krenilo kakor jata škorcev nazaj.

— Sem-le! Tu ga prestrežemo!

Škripali so vozovi in pokale osi, odletavala platišča in konjske podkve.

Toda, da se pride po poti čez jarugo, morali smo se vrniti skoro celo do vasi. Ko smo se zopet približali, slišali smo z nova puške v naši vasi in videli smo, kako se rdeči nebo.

— V vas! v vas! — se je slišalo od vseh strani.

In vse je drlo zopet po Zebičevi cesti. Skozi vas letè ljudje in kričijo: »Ogenj ogenj!« »Šola gori!« »Cerkev gori!« Pa zopet puške, ropot in praska kotlov in in kavljjev; a skozi ves ta dirindaj čul se je drobni glas cerkvenega zvona.

Ko smo prispeli pred šolo je ista gorela v plamenu. Cerkev, hvala Bogu, je bila še zdrava in cela, samo da je veter nosil plamen na njo, in čakali smo vsaki trenotek, da se užge.

Pop, ki je do tega časa ležal izven sebe na vozu je skočil ven kakor fant od 20 let. V očeh mu je bilo nekaj strašnega, da te je vsega jeza prevzela. Bilo nas je, ki smo mislili, da se mu je pamet zmešala.

— Vodo! — je zakričal.

Rekel bi, da se je tisoč kotlov izlilo v plamen. Toda isti se je še huje razvnel; sekal je visoko nad zvonik, in iskre so letele do neba. Sleme je bilo vse v plamenu. Pokali so tramovi in grede, že se je lotilo tudi stropa; v šoli pa se je svetilo kakor opoldne. Naenkrat je zagrmel popov glas:

— Ikona! Ikona!

Mi smo pogledali skozi okno, in sveti Sava je gledal z onim istim temnim in resnim pogledom na nas vse.

Pop je zletel na eno okno. Dva moža sta ga prijela za rame, toda on se jima je iztrgal in skočil noter.

V trenutku je padel en cel konec slemena poleg okna in plamen se je prijel hiše tudi s te strani ter popu preprečil vrnitev. Dim se je valil. Ljudstvo je kričalo in vlivalo vode, sekira pa je pela. Mi nismo več videli popa.

Tedaj je Stanoje Isaković udaril s sekiro v vrata. Ista so odletela in mi smo zagledali popa v plamenu. Držal je sveto podobo ter jo dvigal nad glavo.

Nam je pokalo živo srce. Prestrašili smo se in pozabili smo celo gasiti. On pa je stal. Rdeči plamen ga je obsijal, bela brada se mu je razpustila po vseh prsih, dvigal je ikono nad glavo in skozi tisti ropot in prasketanje smo čuli njegov jasni glas, pesem in besede: »... первое бо пришел яси, светителю Саво...«

Ninko je siknil kakor kača, ko je zagledal popa:

— Rešujte kuma, četudi vsi poginemo!

— Tedaj je skočil na neko vrbo, splezal do slemena ter je kakor besen in ne da bi vedel kaj dela, začel biti s sekiro po neki gredi stropa. Greda je z ropotom

padla na sredi sobe med dve klopi, iskre so vsplamtele in prebiti strop se je nagnil v plamenu, ki se je hotel že lotiti tal.

— Podajte mi velik kotel poln vode! kričal je Ninko.

Podali so mu ga.

On je prijel kotel z obema rokama. Oprl se je z nogama ob vrbovo vejo, z z ledji pa ob drugo, ter je zavihtel kotel in ga zagnal na prebito mesto. Vrba je počila in Ninko je telebnil na drugo stran ob zemljo, s kotla pa se je razlila vsa voda na predrto mesto. Voda je zacvrčala in dim se je zavalil. V sobi se od dima ničesar ni videlo.

Zopet kakor da se čuje popov glas, toda zaglušen je in ne razbirajo se besede.

Malo pozneje razgrnil se je dim in mi smo ga videli, kako je skočil čez gredo, ki se je kadila na tleh, ter se bližal k durim.

— Vodo na vrata! Strgajte grede! — čuje se krik od vseh strani. Cel oblak vode zilil se je na steno, kjer so vrata.

Pop toliko da je še skočil čez prag, ko je Burmazevič, ki je stal na strani in ni videl popa, zamahnil s sekiro po obodu. Pop čez prag in goreča greda je tresnila nad vrata in udarila popa v tilnik. Padel je na obraz in s prsi na zemljo, ikono pa je držal nad glavo. Zlili smo vedro vode nanj in na gredo ter ga potegnili izpod nje. V tem hipu se je vsa šola sè strašnim ropotom zrušila na zemljo in vse se je zdelo kakor veliko ognjišče. Odnegli smo popa na njegov dom. Iz ust in nosa mu je v kosih vrela kri, noge pa so mu visele kakor mrtve. Namazali smo mu z oljem opeklo mesto na ledjih, namočili smo mu srajco s kisom ter mu jo oblekli in ga položili v posteljo. On se ni zavedel. Župan je zaklical zbranemu ljudstvu:

— Dober kočijaš po doktorja in dober jezdec po vladiko!

Dva trije vozovi so v največjem diru zleteli. Vojin Arnautović pa je zabodel svojemu belcu ostroge v trebuh.

Tedaj se je spustil grozen dež. Iz velikega kupa žarjavice, kjer je bila šola, siknil je še semtertje plamen in iskre so zletele proti nebu, ali ploha jih je premagala. Pred zoro se je le še slabo kadilo in vladika ter doktor sta prispela v vas.

Ko sta njedva stopila v sobo, se je pop na našo radost zavedel.

Pogledal je krog sebe:

— Kje je ikona?

Mi smo mu jo pokazali.

— Denite mi jo sem! — Pokazal je z roko na prsi in mi smo mu položili ikono na ista.

Vladika se je približal na prstih, oči pa so mu bile polne solza:

— Kako ti je oče?

Pop se je zdrznil in obrnil oči na ono stran, kjer je stal vladika.

— Kaj te boli? — je vprašal vladika.

Pop je s težavo potisnil roko pod ikono in jo dejal na srce:

— Tukaj!

Pristopil je doktor, obračal ga reveža semkaj in tjakaj. Začel ga je bosti z iglo po nogah in vse do pasa ter ga je vedno uprašal:

— Ali te boli? Čutiš li kaj?

Pop je s slabim glasom odgovarjal:

— Ne!

— Ali te sploh kaj boli? — je dejal doktor.

— Tukaj! — je rekel pop ter dejal roko zopet na srce.

Doktor je zapovedal, da ga pustijo na miru, da ga nihče ne dreza in ne nadleguje, vladiki pa je rekel zunaj:

— Ne more nič biti. Počila mu je hrbtenica!

On je šel, vladika pa se je vrnil v sobo. —

— Oče — je rekel vladika, — ali želiš česa?

— Da se izpovem! — pravi pop.

Vladika je ostrmel:

— In kakšen greh te mori?

Pop je slabo mahnil z roko, kakor da se mu naj približamo. Vladika je sel na stol pri postelji, mi pa smo se zbrali okrog.

S slabim glasom je začel pop:

— Oče vladika, pomniš li, ko si me vprašal, kaj sem se učil?

Pomnim!

— Pomniš li, da si mi ti rekel, da je to dovolj za dobrega pastirja?

— Pomnim!

— Čuj me, oče vladika, in vi, bratje! Jaz sem izgubil dušo, ker nisem bil v šoli. Zato sem izgubil tudi otroka in odvel mi ga je nekrščen človek.

— Kako to, oče? — je vprašal vladika.

— Tako, oče vladika! Jaz zapiram oči, a vidim lepo, da je drugi svet nastal. Prišel je izobražen človek, s katerim jaz nisem smel niti govoriti. Vidim, da ni prav, kar dela, ali kje smem jaz preprost človek vdariti na izobraženost! Ne drži, oče vladika, več preprostih popov, kakor sem jaz... kakor sem bil... — Umolknil je, pokašljaj in da se je komaj čulo, nadaljeval:

— In vi, bratje, nikar vzemati popa, ki ni učen. Šolo takoj zidajte in deco učite... Nastaja drug svet!

Potem se je prijel za srce ter v presledkih dostavil:

— Njej pa... njej odpustite!... Ni ona kriva... jaz sem.

V tem hipu se je zunaj zaslišal krik in vrata so se naglo odprla.

Na pragu se je pokazala Mara, bleda ko smrt pobita od dežja in razburjenja, vsa mokra, in razpleteni lasje so ji padali čez pleča.

Mi smo se umaknili in kakor da nas je zadela puška sredi srca. Stopila je en korak in padla na kolena. Nagnila je glavo pokrila oči z rokama in črni lasje so se i rzsuli po zemlji.

Pop je zadrhtel in solze so ga polile. Mignl je s prstom. Prijeli smo jo in privedli k postelji.

— Še bliže! — je šepnil pop.

Ona se je na kolenih pr'plazila še bliže, ali ni vzdignila glave, niti rok z oči.

Pop ji je položil roko na glavo in nekaj šepetal. Potem ji je pomaknil roko pod usta. Ona jo je z obema rokama prijela in oblila s solzami. Smehljal je zaigral na popovem obrazu. Prijel jo je z roko za brado ter ji vzdignil obraz proti sebi in ga gledal:

--- Služi temu-le! — je rekel in z očmi pokazal na svetega Savo, ki mu je ležal na prsih.

Zopet je željno gledal njeno bolno lice. Smehlja se in kar se je ne more dosti nagledati:

— Zdaj mi je celo dobro! Zdaj me nič več ne boli!

To je bila njegova zadnja beseda.

* * *

Minilo je od tega časa do zdaj šest let. Jaz sem se potikal po svetu, dokler me ni naša vojna pozvala domov. Ob koncu iste dobil sem zapoved, da pojdem v B. Moral sem iti skozi našo vas. Na poslednji postaji dobil sem novega poslužnika, nekega Ilijo Teovilovića, mojega rojaka.

Dal sem se mu spoznati.

Marsikaj sva govorila. Že sva bila blizu vasi. Tedaj sem si zapel bluzo, potegnul čepico na oči, zažmiril ter ga srčno vprašal:

— Kaj je, Boga ti... — hotel sem reči: z Maro, ali sam jezik me je navel, da sem rekel: — kaj je, Boga ti, s Pavlom Čerićem?

— E, rojak moj in gospod, on je tisto noč, ko je šola zgorela, zginil. Nismo dolgo vedeli, dokler ni prišel Marko trobentač iz vojske in rekel, da je Pavel odšel v Belgrad ter stopil v vojsko. Ko smo včeraj šli v mesto po potreščine,

pa nam je naš komisar prinesel novine in nam prečital: »Padli pri osvojitvi utrdbe na Gorici dne 29. decembra 1877. ta in ta, ta in ta, ta in ta«, in potem je rekel tudi: »Pavel Čerić, poročnik!«

»— Odkod je? — zavpili smo vsi.

Prečital je našo vas.

»— Bog se mu usmili duše!«

— A... tisti... vaš učitelj? Ali ste čuli kaj o njem? «

— E, ko se ga je tisti božji angelj odrekel in se skesan vrnil k popu, pravijo da je šel učitelj v Belgrad in se oženil z neko tako, ki dela klobuke. Ostoja bogoslovec pripoveduje, da se sedaj hoče ločiti s to ženo, ker ga ona toži, da jo tepe in grdo ž njo ravna. — Ne bo on, rojak moj, nikdar imel sreče!

Že smo prišli v vas. Spomini so me ogrnili in mi tiščali prsi.

— Počasi, Ilja, počasi, še bolj počasi! Pritegni uzde!

Korakoma smo se peljali mimo nove, velike zidane šole. Baš je zvonilo k večernicam. Skozi okno sem zagledal dijačke; stali so ter — molili. Pred njimi je stala ženska. Uprla je pogled v svetega Savo, istega, ki je bil nekdanj v stari šoli.

Spoznal sem jo.

JESEN. MARICA TEREVČEVA.

List za listom odletava,
cvet za cvetom se suši,
s cvetjem veter poigrava,
drobnih ptičic roj molči.
Tužne melodije svira
goli osamelci gozd,
vsa narava že umira
ž njo umira mi mladost...
Toda cvetje se povrne,
oživi samotni gaj,
a mladosti pa brezskrbne,
te ne bo mi več nazaj...

BORIS GODUNOV. A. S. PUŠKIN. PREVEL EDVIČ.

VIII.

Trg pred stolno cerkvijo v Moskvi.

Narod.

Eden. Pride kmalu car iz cerkve?

Drugi. Obredi so končani; zdaj je molitva.

Prvi. Kaj? So že prokleli onega?

Drugi. Stal sem pri urodu in čul, kako je dijakon zavpil: Griška Otrjopjev — anatema!

Prvi. Naj ga proklinjajo; carjevič nima opraviti z Otrjopjevim.

Drugi. A carjeviču pojejo večni spomin.

Prvi. Večni spomin živemu! Bodo že videli ti brezbožniki!

Tretji. Čuj, šum! Kaj ni car?

Četrti. Ne, to je norec. (Pride norec v železni kapi, obvešen z verigami in obkoljen od otročadi.)

Otroci. Nikolka, Nikolka, železni kolpak!¹⁾ Železni kolpak!... Trrrr...

Starka. Boste šli od njega, neugnanci. Moli za-me grešno, blaženi.

Norec. Daj, daj, daj kopejko.

Starka. Na kopejko; spomni se na-me

Norec (sede na zemljo in poje).

Mesec se vozi

Maček joče,

Norec, vstani,

Boga moli!

(Otroci ga znova obkolijo).

Eden iz njih. Bog te živi, norec, zakaj ne snameš kape? (Tolče ga po železni kapi.) U, kako zveni!

Norec. A jaz imam kopejko.

Deček. Ni res; pokaži no! (Iztrga mu kopejko in beži.)

Norec (joče.) Vzeli so mojo kopejko, žalijo norca.

Narod. Car gre, car! (Car gre iz cerkve; spredaj razdaje bojar beračem milostinjo. Bojari.)

Norec. Boris, Boris!

¹⁾ Kolpak = kapa.